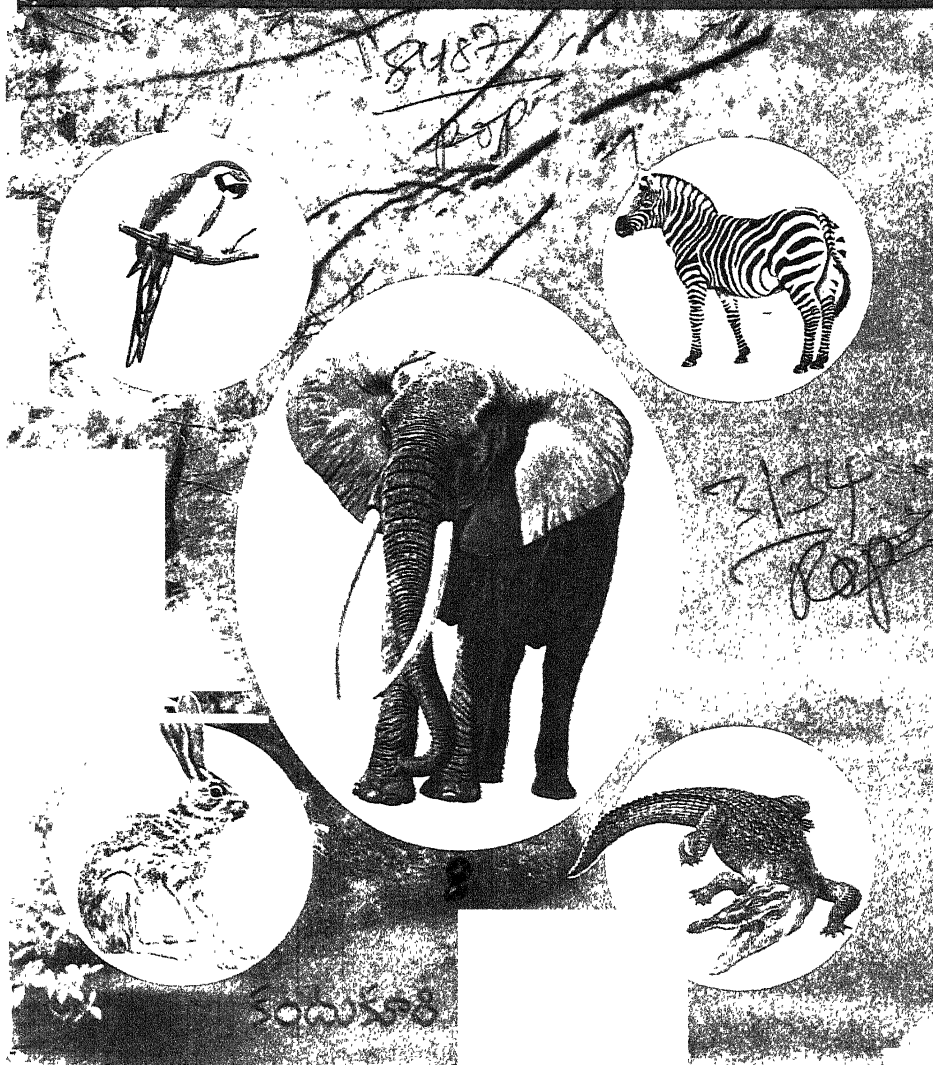

నీతి కథలు చుండవలసి

Acc. No. 23138

నీతి కథా మంజరి

~~845A~~
R.P.

కందుకూరి శ్రీరంగలింగం

16
4-94.

ప్రచురణ :

రొకాణి పబ్లికేషన్స్

రాజమండ్రి

NEETHI KATHA MANJARI

written by

KANDUKURI VEERESALINGAM

Sketch by : Charitra Techno Graphers (Rjy)

Rs : 14/-

Published by :

ROHINI PUBLICATIONS

A.C.Y. Reddy Complex,

Town Hall Road,

RAJAHMUNDRY - 1

PHONE: 73444

మామూలు

బాలల ఆలోచనా పరిధిని విస్తృతీకరించేందుకై, బాలల్ని నీతివంతులుగా సమాజంలో నిలబెట్టేందుకై.....సంఘ సంస్కర్త శ్రీ వీరేశలింగం వంతులుగారు అందించిన చక్కని కథల పుస్తకం యిది !

ఇది 'నీతి కథా మంజరి'

ఈ మంజరిలోని ప్రతి కథలో ఒక సత్యం దొరుకుతుంది. ఒక నీతి దర్శనమిస్తుంది. ఒక ధర్మమార్గం కనిపిస్తుంది. అందుకే.....

ఈ కథామంజరిని మీ ముందు ఆవిష్కరిస్తున్నాం ! వీరేశలింగం గారి ఆశయాలకు, ఆదర్శాలకు వీరాజనం పడుతూ ఈ పుస్తకాన్ని పునః ప్రచురిస్తున్నాము.

పాఠకుల, లోటి ప్రచురణ కర్తల ప్రోత్సాహమే మాకు కొండంత అండ. ఈ విషయంలో మాకు చక్కని సూచనలిచ్చి సహకరించిన శ్రీ పానుగంటి వేణు గోపాల కృష్ణారావు గార్ని, ప్రముఖ యువరచయిత శ్రీ పురాణపండ శ్రీ నివాస్ గార్ని ఇవే మా కృతజ్ఞతలు.

--- రోహిణి వల్లికేషన్స్

రాజమండ్రి.

సంఘ సంస్కర్తగా -
నవ్యాంధ్ర సాహిత్య యుగకర్తగా -
జాతిని ప్రభావితం చేసిన
పునరుజ్జీవనోద్యమ నిర్మాత
శ్రీ వీరేశలింగం.

కాలాన్ని జయించి
ముందు చూపు ప్రదర్శించిన
శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగం కలం నుండి
బాలల కోసం సృష్టించబడిన
అపూర్వ కథలే

ఈ "నీతి కథా మంజరి"

విషయసూచిక

కథ	:	పుట
1. గ్రద్ద, పావురము	:	9
2. తగవులమాటి పిల్లలు	:	10
3. ఆడుసింహము, నక్క	:	12
4. పిల్లి, నక్క	:	13
5. వంది, తోడేలు	:	14
6. గుట్టము, గాడిద	:	15
7. తోడేలు, మేక, గొట్టెపిల్ల	:	16
8. కాకి, నక్క	:	17
9. నెమలిని బక్షి రాజుగా జేరుగోరులు	:	19
10. ఏదుబంది, పాములు	:	21
11. దుర్మార్గపు గప్ప	:	21
12. బంగారపు గ్రుడ్లుపెట్టు బాతు	:	23
13. తెలివిమాలిన దుప్పి	:	24
14. కప్పలు రాజును గోరుకొనుట	:	26
15. తాబేలు, కుందేలు	:	28
16. పులి, నక్క	:	29

17. ఆబోతులు, సింహము	:	30
18. గొట్టెపిల్ల, తోడేలు	:	32
19. ఎద్దులు, బండిచక్రములు	:	33
20. తోడేలు, కొంగ	:	34
21. తెవులుగొంటు దుప్పి	:	35
22. వేలకాడు, పావురము	:	36
23. జ్యోతిష్కూడు, మార్గస్తుడు	:	37
24. తాబేలు, గరుడపక్షి	:	37
25. కప్ప, నక్క	:	39
26. గాడిద, ముండ్లపాద	:	39
27. భరతపక్షి, దానిపిల్లలు	:	41
28. జోస్యుడు	:	42
29. ఎలుగుబంటి, సింహము, లేడి	:	43
30. గ్రద్ద, నక్క	:	44
31. నూతిలో బడ్డ నక్క	:	45
32. వాయువు, సూర్యుడు	:	47
33. సింహము, మృగములు	:	48
34. సింహము, ఎలుక	:	49
35. గ్రద్ద, కప్ప, ఎలుక	:	50

36. చెడ్డకుక్క	:	51
37. టేకుచెట్టు తెల్లుగడ్డ	:	52
38. గొట్టెలోలు కప్పుకొన్న లోడేలు	:	53
39. లోడేళ్ళు, గొట్టెలు	:	54
40. ఒంటికంటే జింక	:	55
41. నక్క, తెవులుగొంటు సింహము	:	56
42. డేగ, కాపువాడు	:	57
43. పిల్లి, ఎలుకలు	:	58
44. దుఃఖకరవివాహము	:	59
45. పిచ్చుక, ఇతరపక్షులు	:	60
46. ఎద్దు, కప్ప	:	62
47. పాము, ఆకుఱాయి	:	63
48. కుందేళ్ళు, కప్పలు	:	64
49. కడుపు, అవయవములు	:	65
50. ఎద్దు, దూడ	:	66
51. నెమలి, కొంగ	:	67
52. చీమ, మిడుత	:	68
53. బొంతకాకి, నెమళ్ళు	:	70
54. ఇంద్రుడు, బండివాడు	:	71
55. కుక్క, గొట్టె	:	72

56. కాకి, కుండ	:	73
57. దుప్పి, దుప్పిపిల్ల	:	74
58. తోకలేని నక్క	:	75
59. ఇంద్రుడు, లొట్టపిట్ట	:	76
60. కాపువాడు, కొంగ	:	77
61. నెమలియొక్క మొట్ట	:	78
62. పిల్లి, పుంజు	:	79
63. చిలుతపులి, నక్క	:	80
64. నక్క, మేక	:	81
65. పదుచువాడు, పిల్లి,	:	82
66. చిలుచేప, జాలరివాడు	:	83
67. గాడిద, కుక్క	:	84
68. బిందె, కుండ	:	85
69. నక్క, కొంగ	:	86
70. కుక్క, నీడ	:	88
71. పావురము, చీమ	:	89
72. సింహము, గాడిద, నక్క	:	90
73. కౌజు, కోడిపుంజు	:	90
74. ఎలుగుబంటి, తేనెయొగలు	:	91
75. దుప్పి, గుడ్డుము	:	92

నీతికథామంజరి

1. గ్రద్ద, పావురము

అనేక పర్యాయములు గ్రద్ద, యొకటి పావురములను బట్టు కొనుటకయి ప్రయత్నము చేసి, అవి దొరకక సరిపోయి గూటిలో దూరుచు వచ్చినందున చేసిన ప్రయత్నము విఫలము కాగా దరువాత మాయోపాయ మొకటి యాలోచించి వానిని చేరవచ్చి “ఓ పావురము లారా! మీరు నామనోభావమును కనిపెట్టలేక నే నేమో మీకు శత్రు పక్షమువాడ నని భ్రమ పడి నేను దగ్గఱ రాగానే వృథా భయపడి దూరముగా తొలగుచున్నారు. సాధుపక్షులయిన మీకు నిత్యమును సంభవించుచున్న యాపదలకు దుఃఖపడి మీ హితముగోరినే నిప్పుడు మీదాపునకు వచ్చినాను. డేగలు మొదలయిన నాని వలన మీకు సదా కలుగుచుండెడి యపాయమునుండి మిమ్ము రక్షింపవలెనన్న సదుద్దేశముతప్ప నామస్ఫులో వేఱు చింతలేదు. చనికీచూరిన యవిశ్వాసమును విడిచి మీరందఱు నన్ను, రాజునుగా స్వీకరించెడు పక్షమున మీకు శత్రు భయము కలుగకుండ గాపాడి విమ్ముందఱ నాకడుపులో, బెట్టుకొని యాదరించెదనను’ అని హితోగదేశము చేసెను. ఆ పావురము లామాటలకు సంతోషించి యాగ్రద్దను తమ రాజునుగా జేకొనుట కంగీకరించి, సర్వ స్వాతంత్ర్యముల విచ్చి గృధ్రమునకు రాజ్యాభిషేకముచేసి తా మాతవిని ప్రభుభక్తి గలిగి సేవించునట్లు ప్రమాణములు చేసెను. అంతట నా గృధ్రరాజు పావురములవద్ద బ్రవేశించి ప్రజలయొక్క-

దేహప్రాణములు రాజయొక్క సొత్తగుటచేత వాని విచ్ఛవచ్చి నట్టనుభవించుట తనకుగల స్వాతంత్ర్యములలో నొక్కటియని చెప్పి యొక్కొక్క పాపురమునే చంపి భక్షింపసాగెను అందుచేత దినదినక్రమమున బలుచబడి హతశేషులయిన పాపురములన్నియు నొకచోట జేరి, స్వభావ మెఱుగక వరునికి దమపై నధికారవిచ్చి తమలో దెచ్చిపెట్టుకొన్న పాపఫల మనుభవింపక తీరదని విలపింప జొచ్చెను.

గీ. పరుల నైసర్గిక గుణంబు లరయకుండ
విశ్వసించిన నాపదల్ వే ఘటిల్లు ;
దీర్ఘ ముగ గ్రొత్తవాని శోధింపకుండ
బ్రయనఖుండవి యంగీకరింప జనదు.

.....

2. తగవులమారి పిల్లలు

ఒకనాడు రెండుపిల్లు లొకరియింట రొట్టె యెత్తుకొని వచ్చి, దానిని నంచుకొనుటకు పాళ్ళు తెగనందున రెండును గలిసి న్యాయము పొందుటకయి నభకు బోయెను. ఆ నభయందా మహావ్యవహారమును దీర్చుటకు మర్కటచక్రమర్తి గారు న్యాయాధికారిగా గూరుచుండి రొట్టెను రెండుముక్కలు చేసి పెద్దముక్క నొక ప్రక్కను చిన్నముక్క నొకప్రక్కను త్రాసులోవేసి తూచి, అందొకటి బరువుగా మన్నందున పెద్ద ముక్కనుండి నోరుపట్టినంతముక్క కొరికి న్యాయనిర్ణయము నందు చేతులకేకాక దంతములకుగూడ పని కల్పించెను. అప్పుడు చిన్నముక్క పెద్దదికాగా కోతి విచారపడి “అయ్యో ! ప్రమాదము

నంభవించినదికదా” అని యిప్పుడు పెద్దదైన భాగమునుండి మఱియొకముక్కను కొటికి నోటికిని గడుపునకును మరల పని పెట్టెను తగవు తీర్చుటయం దద్భుతశక్తిని జూపుచున్న యాన్యాయ దాతయొక్క సామర్థ్యమునుబట్టి యొకదాని తరువాత నొకటి పెద్దముక్క చిన్నదిగాను చిన్నముక్క పెద్దదిగాను మఱిమఱి కోతికడుపు విండించుచుండుట చూచి పిల్లలు తమ తెలివితక్కువ తెలిసికొని “అయ్యో ! ఇది యెక్కడి న్యాయము ! అంతకంతకు రొట్టె తఱిగిపోవుచున్నది. ఇప్పుడున్నదానిలో చెఱియొకముక్కను మా కిచ్చివేసి మమ్ము బంపుడు. మేము దానితోనే తృప్తి పొందెదము” అని న్యాయాధిపతిని వేడుకొనెను. “మీరు తృప్తి పొందిన మాత్రమున న్యాయము తృప్తిపొందునా ? తొందరపడక మీ యుభయులలో నెవ్వరికిని హెచ్చుతగ్గులు రాకుండ మీ యిరువురకును పూర్ణమయిన న్యాయము దొరకువఱకును కొంచెమోపికి చేయుడు. ధర్మాధికారిని కూర్చుండి పక్షపాతము చూపినపక్షమున నన్ను నలుగురును విందింపరా ?” అని పలికి యా యపూర్వ న్యాయాధిపతి యథావ్రకారముగా ముక్కలు కొటికి దొడలు తాటించుచు న్యాయమును తీర్చిసాగెను. ఇంత వఱకును కోతి రొట్టెముక్కలు మ్రింగుచుండగా తాము గుటకలు మ్రింగుచు చూచుచున్న మాల్దాలములు శాంతతయంతయు పోగా “అయ్యో ! ఇక మానిమిత్తము మీ రాయానపడనక్కఱలేదు. ఈ మిగిలిన రవంత ముక్కను మాకిచ్చివేసి ననుమాలోమేము సమాధానపడి యూరకుండెదము. మీవంటి ధర్మదాతలు లోకలో మఱియెవ్వరును లేరు. దుర్బలులనుయిన మమ్మన్యాయము చేయక మీకు దోచినంత దయచేసి మమ్ముపంపివేయు” అని దీనత్వముతో ప్రార్థించెను. అప్పుడు కోతి “అన్యాయమెవ్వరికిని గూడదు. మీకును నాకునుగూడ న్యాయమే కావలెను. ఇంత సేపటినుండి మీ వ్యవహారముయొక్క

చిక్కు పదబ్దులు మీ నిదివిత్తమయి శ్రమనడు మిస్సొందుకయి యిప్పుడు శేషించి యున్న యీ ముక్కనాది." అని తనగా నిగిలిన ముక్కను నోరనేసికొని చేతులు దులిపి "మీలో నెవ్వరికిని వక్షసాతము జరగలేదు. ఒక శీఘ్రముగా మీ యిండ్లకు పొందు" అని తగవు తీర్చి తాను లేచిపోయెను.

గీ. వడిగ నభ కెక్కీ తగవులు పడెడువారు
చెఱుచుకొందురు తనుతొంటిస్థితినిగూడ,
ఒకరి కింత నష్టంబైన నోర్చి నభకు
బలన కింట సమాధానపడుట యొప్పు.

3. ఆడుసింహము, నక్క

ఒకనా^{ది} దొకసింహమును నక్కయు కలిసి మాటాడుకొనుటలో సంతానమును గూర్చి ప్రసంగము వచ్చెను. ఆ ప్రస్తావనలో నక్క సంతానవిషయమున లోకములోని సమస్త జంతువులలోను తనుజాలి మిక్కిలి ధన్యమయినదనియు, తమకు కడుపు చక్కగా ఫలించి ప్రతి సంవత్సరమును మూడు నాలుగింక పిల్లల చొప్పున సంతానలాభము కలుగుచుండుననియు, చెప్పి కొందరు భాగ్యశాలులీలోకము వోరెండు మూడు తడవల కంటె నెక్కువగా బిడ్డలను కన నోచుకోకపోయినను, ఆ కన్నప్పుడైన నొక్క కూనకంటె నెక్కువ పెట్టలేకపోయినను, తమ యంతటివారొరులు లేరని గర్వముచేత విట్టవీగి యితరులగు దనుకంటె దక్కువగా జూచుచుండురు." అని సింహమునకు తాకునట్లుగా నెగతాళి చేసెను. సింహ మా పరిహాసమును గ్రహించి రోషముతో, నీ వన్నమాటసత్యమేకావచ్చును. అయినను కొందఱట్లు గర్వగడుటకు హేతువు లేకపోలేదు. నీ వెన్ని సారులు పిల్లల బెట్టినను పెట్టినపుడెల్ల

వీనినను నీ కడుపునన బుట్టిన వన్నియు నక్కకూనలే. నే నొక్కసారియే బిడ్డనను కన్నను నా కడుపునబుట్టిన దొక్కటియు పింహపుపిల్ల." యని యుత్తరమిచ్చెను.

గీ. శక్తి లేనట్టి దుష్పుత్రశతముకంటె
గుణయుతుం డైనవా డొక్కకొడుకె మేలు ;
ఉత్తమగుణంబు లేకున్న, నొక్కగొప్ప
వంశమున బుట్టినంతనె వాసి లేడు.

o o o o o o o o o

4. పిల్లి, నక్క

ఒకనా డొక యడవిలో పిల్లియు నక్కయు గలిసి యాత్మ రక్షణోపాయములను గూర్చి మాటాడుకొనుచుండగా నక్క "నాకు వేయిమామలు తెలియును. కాబట్టి శత్రువులు తార్పించినప్పుడు నే నేమాయోపాయము చేతనైన తప్పించుకోగలను. శత్రుభయము కలిగినప్పుడు నీ వెట్లు ప్రాణరక్షణము చేసికో గలుగుదువు." అని పిల్లి నడిగెను. "మిత్రుడా ! నాకొక్క యుపాయముమాత్రము తెలియును. నాకు తెలిసిన యాయొక్క యుపాయమును తప్పిపోయినయెడల నేను ప్రాణములకు నీశ్చువదలుకోవలసినవాడనే" అని పిల్లి చెప్పెను. "పరితాపకరమయిన నీ దుస్థితికి నా మనస్సు భేదపడుచున్నది. కానిమ్ము. నీ యనహాయస్థితికి చింతిలబోకు. సమయము వచ్చినప్పుడు నాయుపాయములలో నొకటిరెంటి నీకు నేర్పదనులే." అని నక్క పిల్లినూటడించుచుండెను. ఈ మాటలు నోటనుండగానే యచ్చటికి వేటకుక్కలు పరుగెత్తుకొని వచ్చెను. అప్పుడు పిల్లి తనకు దెలిసిన యొక్క విద్యతోను శీఘ్రముగా చెట్టుమీది కెగబ్రాకి తన ప్రాణములు

కాపాడుకొనెను. నక్కమాత్రము తా నెఱిగిన కోటి విద్యలతోను రక్షణమార్గమును గానక కొంతదూరము పరుగెత్తి తుదకు కుక్కలకు చిక్కిప్రాణములు విడిచెను.

గీ. బూటకము లై నవిద్యలు నూటికంటె
నుత్తమం బైననద్విద్య యొకటి మేలు,
ఏల్ల విద్యల వింత వే లిడుటకంటె
నొకటి చక్కగా నేర్చిన నొదవు సుఖము.

.....

5. పంది, తోడేలు

పిల్లలపంది యొకటి తన పిల్ల లెల్లను చుట్టునుజేరి యాడు కొనుచుండగా వేడుక చూచుచు వాని సమీపమున గూరుచుండెను. అప్పుడాదారిని బోవుచున్న తోడేలొక్కటి పంది పిల్లలను జూచి వానిలో నొక్కదానిని తన గర్భమునందు జొప్పించవలెనని యెంచి, తనకోరిక తీర్చుకొనుటకు మార్గము కానక వానితల్లితో స్నేహముచేసి తదనుగ్రహ నంపాదనము చేయదలచి మెల్లగా సమీపమునకు వచ్చి “ఓ యిల్లలా ! నీవు బిడ్డలతో సుఖముగా నున్నావా ? గంపెడు పిల్లలను నిన్నును చూచుటచేత నాకు కన్నుల పండువుగా నున్నది. ఈ పిల్లలను రక్షించుటలో నీకు నావలనితోడ్పాటేమైన గావలసి యున్నయెడల వీనిని నా కడుపులో బెటుననీకు మాటుగా నెంచుటకు వేసు సిద్ధముగా నున్నాను. నీకీష్టమున్న యెడల నీ బిడ్డలను నాకొప్పగించి కొంచెము సేపు దూరముగా బోయి మంచిగాలి యనుభవించి రావచ్చును.” అని తన శిశు వాత్సల్యమును గనబఱిచెను. “అయ్యా!

మీ హృదయములోని దయారసమంతయు నాకు బోధపడినది. నావంటి యల్పులు తమవంటి పెద్దల కాయానము కలుగజేయుట యపచారమగును. తమరు క్షేమనమాచారమును విచారించుటకయి తఱచుగా శ్రమపడి యిక్కడకు విజయం చేయుకుండుటయే నా యభిమతము. కాబట్టి మీకు మామీద విజ మయిన యనుగ్రహ మున్న వక్షమున, మీరు నుఱియెప్పుడును మాకు దర్శన మీయక మీచాటున మమ్మొంటిగా బ్రతుకనిండు. ఇదియే మీరు మాకు జేయవలసిన సుహౌషకారము.” అని ప్రార్థించి పందిలోడేలను సాగనంపెను.

గీ. క్రొత్తవారలు తమయంత గూర్మిచూచు
వత్తురేనియు శంకింపవలయు వారి ;
బాలు రమ్యల యుపచారవాక్యములను
శీఘ్రముగ విశ్వసించుచు జెడుదు రిలను.

• • • • •

6. గుఱ్ఱము, గాడిద

యుద్ధభూమికి గొవిపోవుటకయి మంచి జీనుకట్టి యలంక రించుటచేత నంతోషము పట్టజాలక పర్వతగుహలు మాఱుమ్రోయు నట్లుగా నశీలించుచు గుఱ్ఱ మొకటి నానాముఖముల పరుగులెత్త మొదలు పెట్టెను. అప్పుడు పెద్దబరువు మీద వేసి కొవి మోయలేక కాళ్ళిడ్చుకొనుచు నడుచుచున్నగాడిద యొకటి మార్గమధ్యమున దాని కంటబడెను. ఆ గార్దభమును జూచి గుఱ్ఱము మహా గర్వముతో “నీవు దారి తొలగి దూరముగా సో. నీ మందగమనము విడిచి వేగిరము కదల లేక పోయినా నీవు నా కాలిక్రిందబడి నలిగిపోదువునుమా.”

అని పరిహాసముగా బలికెను. గర్వాంధతచేతగ్రిందుచూడక గంతులు వేయుచున్న గుట్టముమందరపూలుమాల పలుకుటకు సాహసింపక యా గాడిద మెల్లగా నొకయోర కొత్తిగిలి దానికి దారి యిచ్చెను. ఇట్లు జరిగిన కొంతకాలమున కాగుట్టము యుద్ధములో గాయపడి కుంటి దయి యొక కావుదాని కమ్మబడివాడు తనమీద మూటలువేసి తోలుయొని పోవుచుండగా కుంటికాలితో మెల్లగా నడచుచు మరల నాగాడిద కెదురు పడెను. అప్పుడాగాడిద వ్రతి నక్కారము చేయుటకు తన కిప్పుడు వంతు వచ్చినదని భావించి “ఓ మిత్రుడా!” అని పిలిచి, “నాడు నా నడకను జూచి పరిహసించిన మహానుభావులు కారా తమరు ? అప్పటి భావ గర్వమును జూచి తమకెప్పుడో యిట్టి యవస్థ పట్టినని నేను నాడే నా మనస్సులో ననుకొన్నాను” అని పలుకరించెను.

గీ. ముందు గర్వంబు నడవో, నెప్పుడును దాని
వెనుకనే యవమానంబు జనుచునుండు ;
గర్వితుని కాపద యొకింత కలుగునేని,
ఉల్లముల సంతసిల్లుదు రెల్లజనులు.

•••••

7. తోడేలు, మేక, గొట్టెపిల

ఒక దినము మేక యొకట గొట్టెపిల్లకు పాలిచ్చుచుండగా తోడేలు చూచి “ఓ వెణ్ణి శిశువా ! ఇది నీ కన్నతల్లిగదు; అదిగో నీ తల్లి యక్కడ మందలో మేయుచున్నది. అక్కడకు పోదమురా” అని దూరముగ్గా యొక గొట్టెలమందను చూపెను. “అయ్యా ! మీ రిప్పుడు చూపినది నా తల్లియే కావచ్చును. అయినను పుణ్యాత్ములయిన యీ మేకయే నన్ను జిన్నప్పటినుండియు పుత్రప్రేమతో బెంచుచుండుట

చేత దీనినే నేను తల్లినిగా భావించుకొనుచున్నాను. ఈ మేక తన కన్న బిడ్డల కయిన గొంచెముపాలు తక్కువచేసి నాకేలోపమును గలుగకుండ పాలిచ్చి పెంచుచున్నది. కాబట్టి, యిట్టి పుత్రవాత్సల్యముతో నన్నుగాపాడుచున్న యీ మేక యొద్దనే నేనుండ, దీనికే మాతృభక్తిని జూపెదను” అని యీ గొట్టోపిల్ల మాలు పలికెను.

గీ. బాగుగా దమనుతుల గా పాడనట్టి
వారు లోకంబులో బశుప్రాయ లెపుడు;
విద్యయును బుద్ధి చెప్పించి పెంచువారి
యెడ కృతజ్ఞులై బాలురు నడవవలయు.

• • • • •

8. కాకి, సక్క

యొక్కడనుండియో కాకి యొక మాంసఖండమును నోర కఱుచుకొని వచ్చి చెట్టుకొమ్మమీద కూరుచుండగా నక్క చూచి, యేలాగునైన దా నా మాంసము నపహరింప వలెనని మెల్లగా చెట్టుక్రిందికి వచ్చి, కాకిని పిలిచి “అన్నా ! నీ సౌందర్య మే మని చెప్పను ! నీ దేహముయొక్క నీలమేఘు చ్చాయయేమి ! చక్రములవంటి కన్నుల యందమేమి ! వింజామరలవంటి నీరెక్కల సొగసేమి ! హంసవంటి నీ నడక యేమి ! ఆహా ! ఏమి నా భాగ్యము ! నీ రూఢము చూచినకొందిని నాకు నేత్రోత్సవ మగుచున్నది ! ఒక్క చక్కదమే కాదు. భూమిమీద నీతో సరిగా మధురరుతముచేయు పక్షి నహితము మఱియొకటి లేదు. నీ వొక్కసారి నీ గనామృతమును కూడవర్షించి నా చెవులపండువు చేసేతివా, లోకములో నాయంతటి ధన్యు డుండడు” అని ముఖస్తుతి చేసెను. ఆ పొగడ్డ కుబ్బిపోయి, దేహము పరశశము కాగా, కాకి తన సంగీతమును గూడ వినిపించి శాశ్వతకీర్తిని సంపాదించవలెనని యెంచి నోరు తెఱచి కావు కావుమని కూసెను. కాకి నోరు తెఱవగానే మాంసము క్రిందపడినందున నక్క చటుక్కన దానిని నోట కఱుచుకొని “ఓసి పిచ్చిదానా ! నీ నింతసేపును నిన్నూరకే పొగడితి ననుకొన్నావా ? నావచ్చినపని నాకయినది గనుక, ఇక నీపాట నీవే యుంచుకో. నీవంటి కురూపిని స్వలాభము లేక యెవ్వరు స్తుతించురు?” అని తనదారిని పోయెను.

గీ. వసుధలోపల నరులను బాడుచేయు
స్తోత్రపాతుల మించు శత్రువులు లేరు;
లాభ మొంద ముఖస్తుతు ల్పలుపువారి
వలల దగులక కనుగల్గి మెలగవలయు.

9. నెమలిని పక్షిరాజునుగా జేయగోరుట

పూర్వకాలమునం దొకసారి తమకు రాజు నేర్పఱుచు కొనుటకయి పక్షులన్నియు నొకచోట సభచేసి యెవరిని రాజునుగా నేర్పఱుచు కొందునూ యని యాలోచించుకొనుచుండెను. అప్పుడనేక పక్షులు వచ్చి పక్షి రాజ్యాధిపత్యమునుకు తామే యర్హులమని బయలు దేటి తమతమ సామర్థ్యములను సభవారితో జెప్పుకొనసాగెను. అప్పుడు నెమలి వారివద్ద నిలిచి తన సౌందర్యమును వారికిజూపి, చిత్రవర్ణముగల వురి విప్పి వారియెదుట మనోహరముగా నృత్యము చేసి తన నాట్యకౌశలమును గనబఱచి, పక్షి రాజ్యమునకుదన్ను పట్టము కట్టవలసినదని వారినిప్రార్థించెను. ఆ వన్నెలును జూచి భ్రమించి విశేషసంఖ్యగలపక్షులు పక్షి రాజ్యమును నెమలికే యియవలసినదని నిర్ధారణము చేసెను. అంతటి మంచిరాజు తమకు లభించినందలకయి పరమానందమునొంది పక్షులన్నియు టొక్క లెగురవైచుచు రాజ్యాధి

షేకను హొత్పవమునకయి ప్రయత్నించుచుండగా, ఆ గుంపులో నుండి చిలుక యొక్కటి పైకి వచ్చి స్వభావ మనోహరమయిన తన నుస్వరముతో సభవారినుద్దేశించి యిట్లనియెను. 'మీరందఱును జేరి యసమాన సౌందర్యము గల మయూరమును పక్షి రాజ్యాధిపతినిగా జేయ నిశ్చయించినందలకు నాకెంతో సంతోషముగా నున్నది. ఐనను నా మనస్సు నొక్క సందేహము మాత్రము బాధించుచున్నది. మనమిప్పుడీ నెమలిని రాజుసుగా నేర్పఱుచుకొని మన ధనప్రాణముల నీతని యధీనము చేయుచున్నాము. రాజువలన గలుగవలసిన ముఖ్యఫలము ప్రజల రక్షణము గదా ? ప్రజారక్షణము చేయలేని రాజుండుటవలన నేమియు ప్రయోజనములేదు. రేపటినుండి డేగలు గృధ్రములు మొదలయిన క్రూరపక్షులు మనమీద దాడి వెడలి మనలను సంహరించి భక్షింప మొదలు పెట్టినప్పుడు తా నడ్డపడి మన ప్రాణములు కాపాడగలుగు నేమో యీ రాజు నడిగి మఱి పట్టాభిషేకమహొత్పవము నడవవలెనని నా ప్రార్థన." ఆ మాటలు విని పక్షులన్నియు నొండొరుల మొగములు చూడ మొదలు పెట్టెను. నెమలియు దగిన ప్రత్యుత్తరమును జెప్పజాలక క్రిందు జూచుచు నూరకుండెను. అంతట పక్షు లన్నియు తెలివితెచ్చుకొని నెమలికి పక్షి రాజ్యమిచ్చుట మానుకొనెను.

గీ. శక్తి చూడక బాహ్యవేషముల బ్రమసి
నరుల గైరవార్లుల గా గ బరిగణింతు;
కోటిపామరు లాడెడుమాటకన్న
దెలివిగల మర్చ్య డొక డాడుపలుకు లెన్న.

10. ఏదుబంది, పాములు

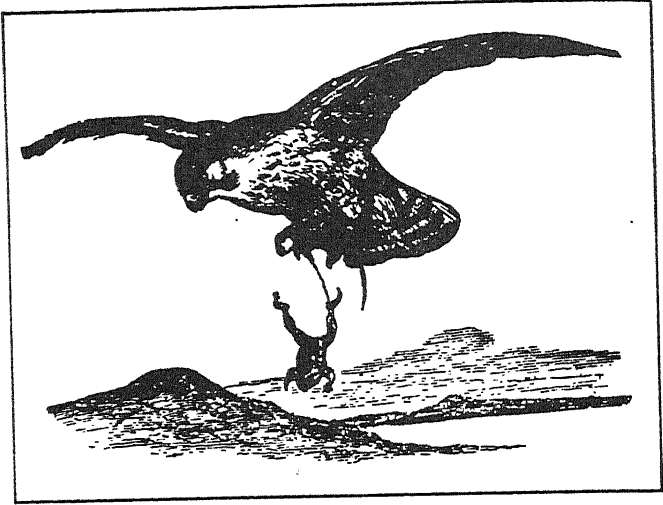
ఒక గుహలో పాము లనేకములు వసించుచుండగా ఏదుబంది యొక్కటి యక్కడకు వచ్చి తాను విశ్రాంతి పొందుటకు కొంచెము తావిండ్ని వేడుకొనెను. ఆ పాములు కొంచెమొత్తిగిలి యిక్కడ నుండుమని దాని కొకమూల కొంచెము చోటిచ్చెను. ఆ యేదుబంది లోపల ప్రవేశించినతరువాత మెల్లమెల్లగా లోపలికి జరిగి పాములమీదికి రా నారంభించెను. ఏదుబందిముండ్లు గ్రుచ్చుకొన మొదలు పెట్టినందున సహింపలేక యా పాములు దాని నావలికి పొమ్మని యడిగెను. అప్పుడా యేదుబంది పాములను లక్ష్యముచేయక యాగుమలో తన కేమియు నిబ్బందిలేక సుఖముగానే యున్నదనియు, ఎవ్వరికిబబ్బందిగా నున్నదో వారే గుహను విడిచి మఱియొకచోటు చూచికొనుట యుచితముగా నుండననియు చెప్పి ముండ్లు గ్రుచ్చుకొనునట్లుగా మఱింతమీదికి జరగసానెను. అప్పుడాపాములు మొట్టమొదట దానికి తావిచ్చినందలకు పరితాప పడవలసి వచ్చెను.

గీ. నరులు బతిమాలుకొని తొల్లనారుల చెంత
 జేరి పిదప వారికె కీడు చేయు చుండు;
 కాపునను బుద్ధిమంతులు కన్ను గలిగి
 దుష్టులను జెంత జేర్చక తొలగ వలయు.

• • • • •

11. దుర్మార్గపు కప్ప

ఒకనాడొక యెలుక యొక యేటిని దాటుటకయి యాలోచించుచు గట్టున కూరుచుండియుండెను. అప్పుడొక కప్ప నీటిలో నుండి వయికి వచ్చి, ఎలుకను వచ్చిన కార్యమడిగి తెలిసికొని దానిని

మోసము చేయవలెనని విశ్వయించుకొని, “ఓ యెలుకబావా ! నీవు కాలికాకదారము కట్టుకొని యాదారపుగొనను నా మొలకు గట్టిగా కట్టవేసినయెడల నీ వీదవలసిన యాయాస మక్క-టలేకుండ నేను విన్నావలిదరికి సులభముగా జేర్చెదను” అని చెప్పెను. ఆ మాటల కెలుక సంతోషించి యొప్పుకొని చెప్పినట్లుచేసి నీటిలో ప్రవేశించెను. కప్ప దానిని కొంచెము దూరమీడ్చుకొని పోయి లోతునీట ప్రవేశించిన తరువాత తా నడుగుననకు మునిగి దానిని ముంచనారంభించెను. అది చూచి యెలుక “ఓ కప్పబావా ! నన్ను ముంచి వేయుచున్నా వేమి అని యడిగెను “ఓ బుద్ధిహీనుడా ! నాచేత బని చేయించుకో సాహసించినందుకు నిన్ను ముంచివేసి మీ మాషకజాలి కెల్లను బుద్ధివచ్చునట్లు చేసెదను. చేతనయిన పక్షమున నీ ప్రాణములు కాపాడు కొమ్ము” అని మఱింత వడిగా నీటియడుగునకు లాగ మొదలు పెట్టెను. అప్పు డాకాశమున నెగురుచున్న డేగ యొకటి నీటిపై కొట్టుకొనుచున్న యా యెలుకను జూచి దానిని కాలిత్

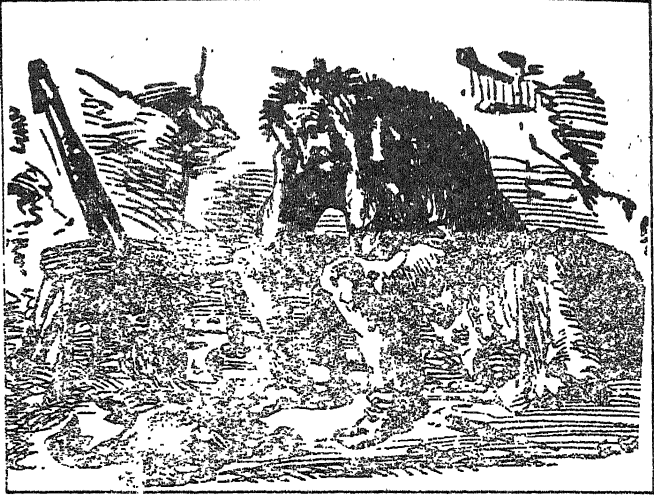
తన్నుకొని పయికిగెరెను. దేగయొక్క కాలివ్రేళ్ళ నందున విలుకు కొన్న యెలుక కాలి దారముతోడ గూడ కప్పయు వ్రేలాడుచు పయికి లేచి వచ్చెను. అది చూచి యద్భుతపడి దేగ కప్పను జూచి “నుండూక రాజా ! మీరేల దయచేసినారు” అని యడిగెను. నావిధి నన్నిక్కడకు దీసికొనివచ్చినది. నేనీ యెలుకను నీటిలో ముంచి చంపవలెనని యత్నించి; ఇప్పుడు నీటిపయికి వచ్చును నేనే చచ్చుచున్నా” అని కప్ప యుత్తరము చెప్పెను. “నీవు చేసిన మోసమునకయి నిన్ను మాత్రమే చంపి భక్షించెద నని చెప్పి యా దేగ దాని ముక్కులో పొడిచి చంపుకొని తినెను.

గీ. అన్యులను మోసపుచ్చంగ నరయువారు
తామె మోసపోవుదు రెండు ధరణిలోన ;
పరులకును గీడు రోసెడువారలకును
మేలు చేయునె. దైవంబు మేర మీటి ?

•••••

12. బంగారు గ్రుడ్లు పెట్టు బాతు

ఒక మనుష్యునియొద్ద నొక బాతుండెను. అది ప్రతిదినమును ఒక బంగారుగ్రుడ్డు పెట్టుచుండును. వాడు దానితో తృప్తిపొందక యత్యాశ గలవాడయి ఒకనా డొంటిగా తనలో తా నాలోచించి దాని కడుపులోనున్న బంగారు గ్రుడ్ల నన్నిటిని నొక్క సారిగా దీసికొని భాగ్యవంతుడు కావలెనని విశ్వయించి, కత్తి తీసికొనివచ్చి దాని కడుపు కోసెను. దానికిడుపు పరీక్షించి చూడగా నాకడుపులో నొక గ్రుడ్డును లేకపోయెను. అప్పుడు వాడు తనబాతును విష్కారణముగా చంపుకొన్నందునకు మిక్కిలి ఖేదపడి, మునుపు ప్రతిదినమును వచ్చుచుండెడు గ్రుడ్లుకూడ పోయెనుగదా యని పరితాపపడ మొదలుపెట్టెను.

గీ. లోకమున దురాశ గొవి యనేక మనుజు
 లరయ కవివేక కార్యంబు లాచరించి
 మున్ను గలదానిగూడ గోల్పోయి యవల
 గ్రోత్తయాశదలను దెచ్చుకొందు రకట !

• • • • •

13. తెలివిమాలిన దుప్పి

ఒకనాడొక దుప్పి వేసవిచాలములో మధ్యాహ్నం వేళను చెలువులో నీరు త్రాగుచు, తేటనీటిలో తనరూతునును జూచుకొని కొమ్ముల యొక్క సౌందర్యమునకు మిక్కిలి యాశ్చర్యపడి నీటిలో విలుచుండి యిట్లాలోచించుచుండెను “అహా ! అనేక శాఖలలో గూడి యీ కొమ్ములెంత యాశ్చర్యకరముగా నున్నవి ! ఇటువంటి చక్కనికొమ్ము లున్నందులకు భగవంతుడు నాకీగడకట్టలవంటి ఊచకాళును బెట్టక

పాట్లకాళ్ళను బెట్టి యున్న వక్షమున నావంటి చక్కని జంతువు రోకములో మఱియొకటి యుండునా ? అవివేకియైన దేవుడు నాకి రోపమును గలుగజేసినా”డు అని యాలోచించుచుండగా, వేటగా డొకడును కొన్ని వేటకుక్కలను దుప్పికి నేత్రగోచరము లయ్యెను. ఆ దుప్పి కుక్కలను జూచి భయపడి నీరు వెడలివచ్చి కాళ్ళుజూడించి వాయవేగమున నరణ్యములోనికి పరుగెతిమిషములో నదృశ్యమయ్యెను. కాని యడవిలో బరుగెత్తుచుండగా కొమ్ములు చెట్ల కొమ్మలలోను తీగెలలోను తగులుకొని పరుగెత్తలేక కుక్కలచేత పట్టుకోబడి దుప్పి ప్రాణములు విడుచుచు మరల విట్లు చింతించెను “అయ్యో ! నేను వనికీమాలిన వనుకొన్న కాళ్ళే నా ప్రాణము రక్షించి క్షణకాలములో నన్నింతదూరము తెచ్చినవి ; ఇంతలో నేనెంతో మెచ్చుకొన్న నాకొమ్ము లడ్డమువచ్చి నన్నిక్కడ విలుచకపోయినవక్షమున కాళ్ళసాహాయ్యమున నేను బ్రతికిపోదును” అనుకొనుచు ప్రాణములు విడిచెను.

గీ. బుద్ధిహీనులు కొంద టే పుడమియందు
 నీశ్వరునిబుద్ధిమహిమంబు నెఱుగలేక
 ఘనుల మనుకొంచు నీశ్వరాజ్ఞలను మీటి
 దేవు నవహసించుచు గీడు తెచ్చుకొందు.

• • • • •

14. కప్పలు రాజును గోరుకొనుట

చెఱువులలోను, గుంటలలోను విచ్చలవిడిగా తిరుగుచు సుఖముగా నుండి యొకనాడు కప్పలన్నియు నొక చెఱువువద్ద జేరి యఱుచుచు నభిచేసి తమకురాజు కావలెనని యింద్రుని ప్రార్థించెను. ఇంద్రుడు వారి ప్రార్థన విని పైనుండి యొక దుంగను చెఱువునడుమను గుభిల్లన నీటిలో పడవేసి, అదియే మీ రాజని చెప్పెను. అంత యెఱువునుండి పడినప్పుడు పయికి లేచిననీరు చూచి తమరాజెంత బలవంతుడో యని భయపడి కప్పలు మొట్టఱుదట సమీపనకు

బోవుటకే జడియుచు భయభక్తులు కలిగియుండెను. కాని యటు
 తరువాత తమరాజు కదల మెదలక యొకచోటనే యుండుట చూచి
 కొంత భయము తీటి కప్పలు మెల్ల మెల్లగా సాహసించి దాని
 సమీపమునకు బోసాగెను. అప్పుడును తమరాజు కదలమెదలకుండుట
 చూచి యందొకటి దానిని పరమసాధువునుగా భావించి తాకిచూచెను;
 మఱియొక కప్ప దానిని తాకినను భయము లేదనుకొని మీదికి
 దుమికెను. అటుతరువాత నొకచోకట్ కప్పలన్నియు దానిమీద
 నెక్కి నిర్భయముగా నాట లాడసాగెను. ఈ ప్రకారముగా గొన్నిదినములు
 జరిగినతరువాత తమ కీంద్రుడు మంచిరాజు నీయనందున
 కత్పక్షికలవయి, కప్పలు మరల సభచేసి తొంటికంటె ద్విగుణముగా
 నటచుచు దమకు దుంగరాజు పనికిరాలేదనియు జాఱుకుదనముగల
 రాజును ప్రసాదింపవలయు ననియు తమరొద లాకాళ మంటునట్లు
 మరల నింద్రుని ప్రార్థించెను. అప్పుడింద్రుడు తఱుచుగా దనకు
 తొందర కలుగజేయుచున్నందునకయి వానిమీద కోపము వహించి
 వానికి రాజునుగా నొక కొంగరాజును బంపెను. ఆ బకేంద్రుడు తనకు
 రాజ్యము రాగానే యపరిమితసంతోషముతో వచ్చి ప్రజలమీదబడి
 కావలసినన్ని కప్పలను యభేచ్ఛముగా ప్రతిదినమును భక్షింపసాగెను.
 అట్లు తమమొట్టనాలింపక దొరకినవాని నన్నింటిని పట్టి భక్షించుచుండగా
 నానాటికి పలుచనయి తమరాజున కగపడకుండ మూలమూలం
 దాగుచు ఇంకను గొన్నాళ్ళీరాజే యున్నపక్షమున దమకు బ్రళయము
 సంభవించునని భయపడి, కప్పలన్నియు రహస్యముగా నొకచోట
 చేరి క్రూరుడయిన యా రాజును దీసివేసి వేఱొక రాజును
 ననుగ్రహింపవలయుననియు, లేని యెడల వెనుకటి రాజునే మరల
 ప్రసాదింపవలయు ననియు, బహువిధముల నింద్రుని బ్రార్థించెను.
 అప్పు డింద్రుడు వాని ప్రార్థనల నంగీకరింపక మీరు కోరి తెచ్చుకొన్న

రాజును తొలగింపగూడదనియు స్వయంకృతాపరాధఫలము ననుభవింప
వలసినదని చెప్పి పంపివేసెను.

గీ. క్షీ తితలంబున దమమంచస్థితినిగూర్చి
తృప్తినొంద కత్యాశ వహించి యెపుడు
జాల వ్యర్థప్రయత్నముల్ నలుపువారు
పెక్కుకష్టంబులను దెచ్చి పెట్టికొంద్రు.

• • • • •

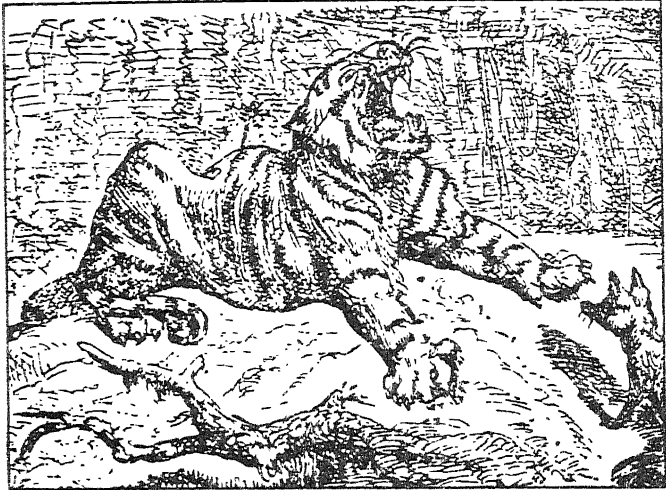
15. తాబేలు, కుందేలు

ఒకనా డొక తాబేలు మెల్లగా ప్రాకుచుండగా జూచి కుందేలొకటి
దానివద్దకువచ్చి దానినడకను పరిహసించెను. అందుమీద తాబేలు
రోషము తెచ్చుకొని, పందెము వేసినయెడల నీతో నమానముగా
నేనును పరుగెత్తగలనని కుందేటితో పలికెను. ఆ మాటలకు పకపక
నవ్వి మంచదని కుందేలు పందెమున కొప్పుకొని, ఒక క్రోను
దూరములోనున్న మట్టి చెట్టువద్దకు పరుగెత్తవలెనని చెప్పెను.
మంచిదని ప్రయాణమయి కూర్మము మెల్లగా కాళ్ళీడ్చుకొనుచు
నడవవారంభించెను; చెవులపిల్లి వాయువేగమున బరుగెత్తి నిమిష
కాలములో నరక్రోసుదూరముచేరి, వెనుక తిరిగిచూచి తాబేలింపు
మించుగా బయలు దేటీనచోటనే యుండుట కనిపెట్టి, అగినచ్చురోపం
నింతలో వొకనిద్ర తీసి తరువాత పరుగెత్తవచ్చునని యొక చెట్టు
నీడను పరుండి నుఖముగా నిద్రపోయెను. కుందే లీ ప్రకారముగా గాఢ
నిద్ర పోవుచుండగా తాబేలు విడువక మెల్లగా నడిచి సంకేతస్థలమును
జేరి పందెమును గెలిచెను. కుందే లంతట మేల్కొని యులికిపడి లేచి
తొందరగా పరుగెత్తెనుగాని యాలోపలనే కార్యము మించెను.

గీ. నడుమ విడువక పని నల్ల నడపువారె
కార్యసిద్ధిని గాంతురు గావి, మంచి
తటిని నిద్రించి తరువాత తమకనడుచు
బరుగు లిడువారు ఫలసిద్ధి బడయ రెపుడు.

• • • • •

16. పులి, నక్క

విలువిద్యయందు మిక్కిలి నేర్పరియైన వేటకా డొకడరణ్యామునందు బ్రవేశించి బాణములు వలపి వేటాడమొదలు పెట్టగా మృగములన్నియు రభయపడి నానాముఖముల వరుగెత్తజొచ్చెను. అప్పు డొక్క పెద్దపులి వానిముందు నిలిచి భయపడి పిఱిపోవలదని మృగములకు ధైర్యము చెప్పి, యన్యసాహాయ్య మక్కఱలేక తానే యా వేటకాని నెదిరించి పొటదోలి మృగములను రక్షించెదనని వాని కభయహస్తమిచ్చెను. ఈ

మాటలు పులి పలుకుచుండగానే యింతలో వేటకాడు చెట్టుమీదినుండి గురిచూచి పులియొక్క వెన్నున నాలునట్లుగా నొక వాడిబాణమును విడిచెను. ఆ బాణము వెన్నున నాటినతోడనే పులి వేదనకు సహింపలేక నోరు తెరిచి పండ్లుపయికి బెట్టి మూలగసాగెను. అప్పుడొక నక్క ముండునకు వచ్చి వ్యాఘ్రమును జూచి “వేటకానివి శిక్షించి మృగములను రక్షింప దీక్ష వహించిన దేవరవారి విట్లు నొప్పించిన హీనుడెవ్వడు.” అని ప్రశ్న వేసెను. “నేను భ్రాంతిపడినాను. మృత్యుదేవతవలె జెట్టుమీద గూరుచుండి బాణములు విడుచుచున్న యావేటకా.” డు అని పులి యుత్తర మిచ్చెను.

గీ. కండబల మెంత యున్నను గండడంచు
బుద్ధిబల మెక్కుడుగగల్గు పురుషనరుడు
దేహబలమునకంటెను ధీబలంబె
శ్రేష్ఠతర మెల్ల గతుల దర్శించి చూడ.

●●●●●●●●●●

17. ఆబోతులు, సింహము

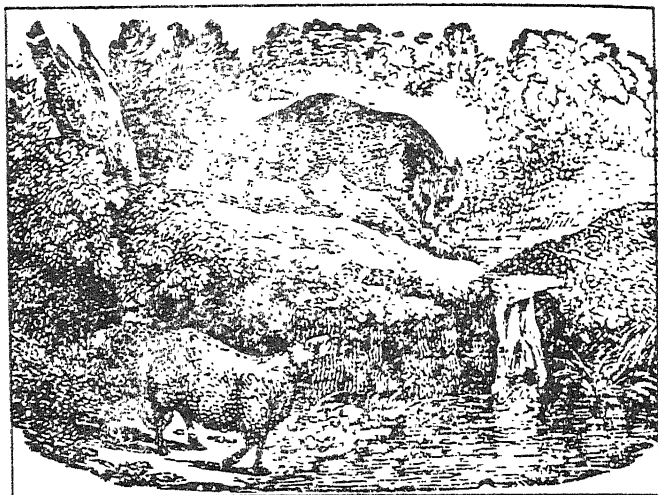
నాలు గాబోతు లొకపాలములో మిక్కిలి మైత్రికలవై యొండొంటి నెప్పుడు నెడబాయక యొక్క చోటనే మేయుచు నొక చెట్టునీడనే శయనించుచు నత్యంతైకమత్యముతో విహరించుచుండెను. ఆ బలిసిన వృషభములను జూచి యొకసింహము వోటియూటలు ద్రావుచు వాని నేలాగుననైనదన కడుపులో వేపికొవ్వలెనని చిరకాలమునుండి కోరుచుండెను. కాని వానియైకమత్యమును జూచి భయపడి, వానిలో బ్రత్యేకముగా నొక్కొక్కదానిమీదబడి సంహరించుటకు దనకు శక్తి కలిగియున్నను నాలిగింటితో నొక్క సారిగా బోరాడుటకు శక్తి

చావిదయి యా సింహము వారిదాపునకు బోవుటకు సాహసింప
కుండెను. అయినను సింహ మంతటితో నిరాశచేసికొని యూరకుండక,
యియైకమత్య మున్నంతవఱకు వానిని సాధించుట యసాధ్యమని
మెఱిగినదయి యేయుపాయముచేతనైన వాని యైకమత్యమునకు
భంగము కలిగించి వానిని వేఱుచేసి తన మనోరథము నీడేర్చు
కొనవలెనని నిశ్చయించుకొనెను. అట్లు నిశ్చయము చేసికొని సింహ
మప్పటినుండియు బని కారంభించి, యొకదానికి దెలియకుండ
నొకదానిచెవిలో వితరవృషభములమీద కొండెములు చెప్పుచు
గొంతకాలమునకు వాని మనస్సులలో నన్యోన్యద్వేషమును
బరస్పరానూయము నంకురించునట్టు చేసెను. అది కనిపెట్టి సింహము
నమయముచూచి ప్రతిదినమును వాని చెంతజేరి యిచ్చకపుమాలులు
చెప్పి వాని మనస్సులలో నుదయించిన ద్వేషాన్నిని రగులుకొలుపు
చుండగా, కొంతకాలమునకు వృషభములు తొంటియైకమత్యమును
బోగొట్టుకొని యొండొంటి యుత్కర్షమున కనూయపడుచు
దూరదూరముల దొలగుచు తుదకొండొంటి నెడబాసి యొంటిగా
దిరుగసాగెను. అప్పుడు తన మనోరథము సఫలమయినందుకు
నంతోషించి సింహము వేఱువేఱు ఫావిమీద బడి యొకదానితరువాత
నొకదానినిగా చంపి వాని మాంసముతో నాప్యాయనముగా
విందారగించెను.

గీ అరసి చూడొగా నైకమత్యంబుతోడ
 సుర్వి సరిహచ్చబలము వేఱొకటిలేదు
 ధర ననూంతుచే నైకమత్యంబు విడుచు
 జనులు సుఖసౌధ్య లగుదురు శత్రువులకు.

18. గొట్టెపిల్ల, తోడేలు

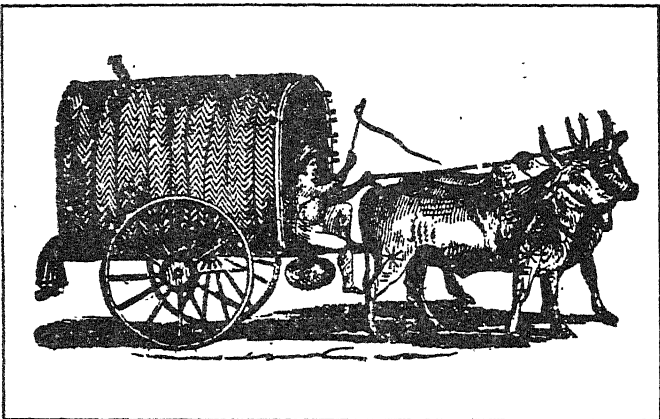
ఒకనాడొక గొట్టెపిల్లయు తోడేలును ఏకకాలమునందు దాహము తీర్చుకొనుటకయి యొక యేటియొడ్డునకు వచ్చుట తటస్థించెను. ప్రవాహమునకు పై భాగమున గొంత దూరములో తోడేలును క్రింది భాగమున గొంతదూరములో గొట్టెపిల్లయు నీరు త్రాగుచుండెను. అప్పుడు తోడేల గొట్టెపిల్లను జూచి దానితో కలహము పెట్టుకొనదలచి కోపదృష్టితో “పానమునకు పనికిరాకుండ నేను ద్రాగుచున్న నీ రిట్లెల కలచిపాడు చేయుచున్నావు” అని యడిగెను. ఆ మాటలకు భయపడి గొట్టెపిల్ల “స్వామీ ! మీరు ప్రవాహమునకు పైని జలపానము చేయుచున్నారు. నేను ప్రవాహమునకు దిగువను దూరముగా నీరు త్రాగుచున్నాను. కాబట్టి నామూలమున ప్రవాహము పైనిరు కలగుట సంభవించ”దు అని మహావినయముతో మననిచేసెను. “ఇది యటుండ నిమ్ము. ఆఱుమానముల క్రిందట నన్ను నీవు చాటున దిట్టినాట.

ఎందులకు దిట్టనావు అని కన్నులెట్టచేసి లోడేలు కేకవేసెను. “అయ్యా ! ఆఱుమాసముల క్రిందట నేను పుట్టినేలేదు. తమ్ముట్లు దూషించినది నేనుగా” ను అని గొట్టెపిల్ల మరలనప్రథతో విన్నవించెను. అందుమీద లోడేలు దానితో వాదులాడుటవలన గార్యములేదని యెఱిగి మఱితకోపము తెచ్చుకొని పటపట వండ్లు కొఱకుచు “నన్ను తిట్టినది నీవు కాకపోయినయెడల నీ తండ్రి ఆయియుండును. ఎవరు చేసినను నేరమొకటే” అని పలికి గొట్టెపిల్లమీదబడి దానిని చంపి భక్షించెను.

గీ. దుష్టు లగువారు పరులకు దొనగు చేయ
గరణం బేదొ కల్పింతు కలహములకు;
కావునను బుద్ధిమంతులు తా వెఱింగి
దుష్టులకును దూరంబుగా దొలగవలయు.

.....

19. ఎద్దులు, బండిచక్రములు

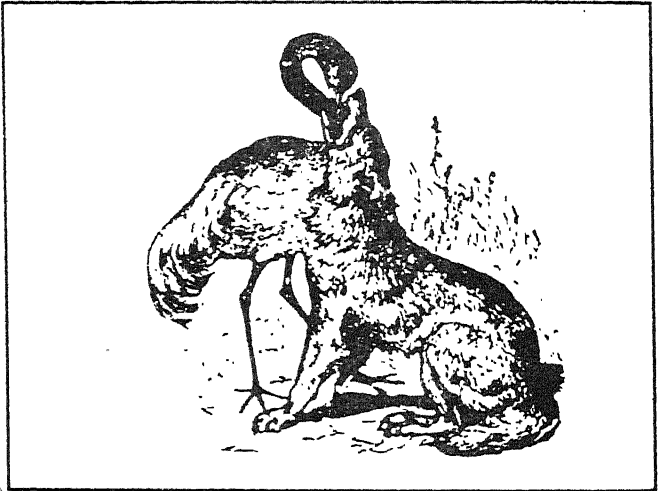

నరకులతోను జనులతోను నిండియున్న బరువుబండి నొక దానిని బలమయిన యెద్దులు రెండు లాగుకొనిపోవు చుండగా వెనుకవైపునుండి చెవులు గీపెట్టునట్టుగా బండిచక్రములు కీళ్లుకీళ్లుముని ధ్వని చేయసాగెను. అప్పుడా వృషభములు వెనుక దిరిగిచూచి “యింత బరువును వహించి మాటాడక బండి యీడ్చుకొని మేము పోవుచుండగా, ఊరక మీ రణచెదరేమి?” అని చక్రముల నడిగెను.

గీ. కష్టపడునట్టివారు లోకంబుతోడ
మొట్ట పెట్టరు తమకష్టములను గూర్చి ;
వట్టివారలె యటతురు మిట్టిపడుచు
గొడ్డుగేదెల కటపులు గొప్ప కావె ?

• • • • •

20. తోడేలు, కొంగ

తోడే లొకటి మేకను జంపి భక్షించుచుండగా దాని యెముక యొకటి గొంతుకలో గ్రుచ్చుకొని నొప్పి కలిగింపజొచ్చెను. అది యూడదీసికొన శక్తి లేక బాధపడుచు మూల్గుచు తోడేలు దారిని బోవువారి నెల్ల జూచి తనయాపద తొలగించినయెడ గొప్ప యుపకారము చేసెఘోషించుచు వచ్చెను. ఆ మొట్టె విని జాలిపడి దగ్గఱకుబోయి గొప్ప బహుమానము దొరకునన్న యశచేత నొక కొంగ తన మెడతోడేలు గొంతుకలో దూర్చి యెముక నూడబెట్టి తనకిచ్చెదనన్న బహుమాన మిమ్మని యడిగెను. అప్పుడు తోడేలా కొంగను జూచి “నీకు బుద్ధి లేనట్టున్నది ! నీవు నా నోటిలో తల పెట్టినప్పుడు కనుక్కున కొఱుకక దయ తలచి విడిచిపెట్ట లేదా ? నీ కింతకంటె నేమి యుపకారము కావలెను ? నీ వింకను తృప్తి నొందక సిగ్గులేక బహుమానము కావలె ననుచున్నావా ? ఇంక మాలుమాలాడక దూరముగా దొరికిపో ” అని సాగనంపెను.

గీ. అల్పజనులకు నుపకార మాచరింప
నపకృతి యొనర్చయె గొప్పకృప తలంప ;
పాములకు బ్రేమతోడను బాలుపోయ
గలుగు ఫలమెల్ల విషమె వర్ధిలుట కాదె ?

•••••

21. తెవులుగొంటు దుప్పి

పూర్వ మొకప్పు డొక దుప్పి రోగముచేత మేతకయి దూరము వడవలేక యొక పచ్చికబయల పరుండి మెల్ల మెల్లగా నడుచుచు, అందిన గడ్డిపఱకలు మేయుచుండెను. ఇంతలో దాని చుట్టములన్నియు ప్రతిదినమును దాని క్షేమమును విచారించుటకయి వచ్చుచు పోవుచు నుండి యక్కడ గడ్డియంతయు మేసిపోయెను. ఆ దుప్పి యందుచేత

మేత దొరకక రోగము వలనగక బంధువుల యాదరమువలననే
పస్తుపడి చచ్చి పోయెను.

- గీ. వసుధలో బంధువర్గ మీ వరుసగానె
చూతుమని వచ్చి బాధిత్ర చుట్టములను ;
వారు చేయు సాయంబు దైవంబై యెఱుగు ;
పాడుగు గృహస్థు వారి మేవంగ లేక.

• • • • •

22. వేటకాడు, పావురము

వేటకా డొకడు పిట్టల వేటకయి యరణ్యమునకు బోయి యక
చెట్టుకొమ్మమీద పావుర మొకటి కూరుచుండి యుండగా జూచి
దానిని చంపుటకయి గుఱిచూచి బాణము వేయబోవుచుండెను. ఆ
తొందరలో వాడు గుఱి కుదుర్చు కొనుటకయి వెనుక వెనుకకు
జరుగుచు క్రింద జూడక యొక త్రాచుపాముమీద నడుగు వేసినందున,
ఆ కృష్ణనర్పము వానికా లొడిసి కఱిచెను. అప్పుడు వాడు గుఱి
తప్పిపోగా విల్లు జాఱవిడిచి విషబాధచేత క్రిందబడి, తా నొక సాధు
జంతువు ప్రాణము గొన దలచినందుకు శిక్షగా తన ప్రాణమునకే
భంగము వచ్చినదని విలపించుచు ప్రాణములు విడిచెను.

- గీ. క్రూరులై యన్యులకును విష్కారణముగ
బ్రాణహని జేయగ యత్నపడెడివారు
తీఱని విపత్తులను దామె తెచ్చుకొనుచు
దుఃఖపడుదు రావల నాత్మదోషమునకు.

• • • • •

23. జ్యోతిష్కుడు, మార్గస్థుడు

ఇద్దరు బాటసారు లొకనాటి రాత్రి చెన్నైలో ప్రయాణము చేయుచుండగా, వారిలో నొకడు జ్యోతిష్కు డయినందున మఱునాడు తన కార్యము గ్రహగతినిబట్టి యెట్లు నడుచునో చూడవలయు నని యాశామున నక్షత్రములవంక జూచి ప్రేళ్లుమడచి లెక్కించుచు నడిచి క్రిందుచూడక దబాలున గోతిలో గూలి కాలికి దెబ్బ తగిలించుకొనెను. అప్పుడు తోడి పొంథు డా జ్యోతిష్కుని గోతిలో నుండి లేవదీసి గాయమునకు కట్టుగట్టి “ఏమిటా ! ఇప్పుడు సంప్రాప్తమయిన యీ దురవస్థనుబట్టి యికముందయిన జ్ఞానము తెచ్చుకొని యాశాము నందు గ్రహములగతిని గ్రహములకు విడిచి పెట్టి భూమిమీద నీ గతిని నీవు చూచుకొనుటను నేర్చుకొ”ము అని బుద్ధి చెప్పెను.

- గీ. జనుడు తన బాగుకొఱకు నక్షత్రములను
గ్రహములను నమ్మి చొవికై కాచుకొనక,
శక్తివంచన లేకుండ శ్రమము పడుచు
దనప్రయత్నంబునే నమ్ముకొనగవలయు.

●●●●●●●●●●

24. తాబేలు, గరుడపక్షి

తాబే లొకటి భూమి మీద నొకకొలనిలో చిరకాలము వాసముచేసి వినుగుచెంది, ఆకాశమున విహరించి యుచ్చటి వింతలను జూడవలె నన్నకోరిక గలదయి, కన్నవారిని బిలిచి తన్నెవరయిన గగనమార్గమున గొనిపోయి ప్రపంచమెల్ల జూపినయెడల భూమిలో నొకచోట ననర్ధరత్నములతో విండి యున్న విక్షేపమును జూపెదనని

చెప్పజొచ్చెను. వాగ్దానమును నమ్మి సంఘోషించి యొక గరుడపక్షి
 యా కూర్మమును భేచరమార్గమున ద్రిప్పి సమస్తమును జూపెదనని
 యొప్పుకొని, దానిని మేఘముండలమువలకును గొనిపోయి చూపి,
 నీవు చూచెదనన్న రత్ననిధి యొక్కడనున్నదని యడిగెను. అది
 రత్నములున్న స్థలమును జెప్పలేక నీళ్ళు నమలుచు నూరకుండగా
 గరుత్మంతుడు కూర్మము తన్ను మోసము చేసినదని గ్రహించి తన
 కాళ్ళవట్టు విడిచి మేఘములలోనుండి దానినొక పర్యతముమీద
 గూలవిడిచెను. అపొలుచేత కూర్మము సంధులు పగిలి చావగా,
 గరుడుడు దిగివచ్చి దాని మాంసమాంసాప్యాయనముగా భక్షించి తనదారిని
 బోయెను.

గీ. చేతగాని వాగ్దానముల చేయరాదు ;
 చేసె నేనియు దప్పక చేటు మూడు,
 వట్టియాశల నూరక పెట్టునేని.
 దనకు బరులకుగూడ భేదంబు గలుగు.

25. కప్ప, నక్క

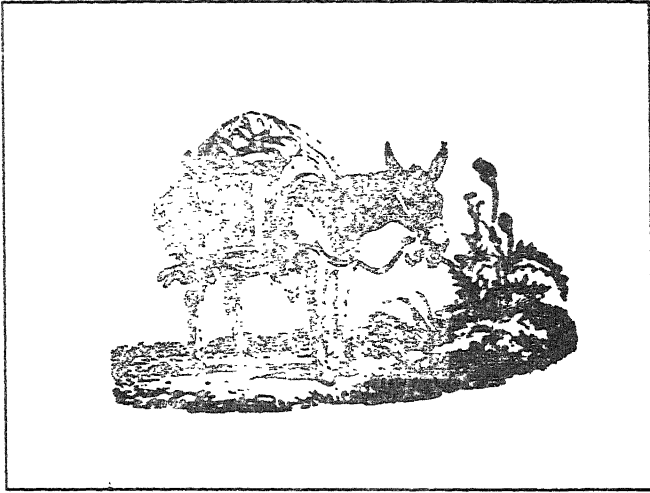
ఒక కప్ప చెరువులోనుండి పయికి దుమికివచ్చి గట్టు మీద గూరుచుండి, చుట్టుపల్లనున్న మృగములతో దాను ఘనవైద్యుడ ననియు, సమస్తరోగములను కుదర్చగల ననియు ఘోషించెను. బడబడలాడుచు పిడుగువానవలె గురిపించిన యా శబ్దాడంబరమున కాశ్చర్యపడి, యా ప్రసంగము యొక్క యర్థమేమియు దమకు దెలియకపోయినను చుట్టుపల్ల జంతువులు ఆ మండూకరాజుయొక్క పాండిత్యమును మెచ్చుకొని యాతని ప్రతిజ్ఞలను సంతోషింప జొచ్చెను. ఇట్లుండ నా గుంపులోనుండి యొకనక్క ముందునకువచ్చి తిరస్కారముతో “నీ గింగురుగొంతుకయ్యు, నీ చప్పిడి దొడలును, నీ మేవి పొడల వ్యాధియు బాగుచేసినకోలేవి నీ వితరుల వ్యాధుల నెట్లు కుదుర్చనేర్తువు?” అని యడగను. ఆ మాటలు విని మృగములన్నియు దూరముగా దొలగిపోయెను.

గీ. వరుల లోపంబులను జక్కబఱుతు ననెడు
వాడు తీర్చుకోవలె స్వలోపముల దొలుత ;
తన రోగంబునే మాన్చుకొనగలేవి
వైద్యు దొరులరోగము లెట్లు బాగుచేయు ?

● ● ● ● ● ● ● ●

26. గాడిద, ముండ్లపాద

పాలముకా పొకడు తనపాలములో నా నా విధములైన ధాన్యములను మూటలుకట్టి యొక గాడిదమీద వేసి యింటికి మోయించుకొని పోవుచుండగా, ఆ గాడిద త్రోవలో ముండ్లపాద నొకదానిని జూచి

యాకలిగొవి యుండుటచేత దానియొద్దకు పరుగెత్తి యాకులు
 కొటికి తినుచు, “నాకు పనికిరాక పోయినను నే నిప్పుడు మోసికొవి
 పోవుచున్న యీ ధ్యానములో రుచ్యములయిన విందులు గుడిచి
 యెందఱో యానందింప దలచుకొని యుండురు. వీనితో జేసిన
 యే పిండివంట కంటెను నా నోటి కీ ముండ్లపొదయే యొక్కువ
 రుచికరముగా నుండును” అని తనలో తా నాలోచించుకొన మోదలు
 పెట్టెను.

గో. ఒక్కనికీ మంచయన్నమై యుండునదియె
 యన్యునకు నుర్విలో విష మగుచునుండు ;
 కావునను, లోకమందు నుఖంబు కలుగు
 వివిధ జనులకు వివిధ వస్తువులవలన.

27. భరతపక్షి దానిపిల్లలు

ఒక భరతపక్షితాను పిల్లలు పుట్టినచేను వండికోతకు. సిద్ధముకాగా తన పిల్లలకు జోక్కులువచ్చి గూటిలోనుండి యెగుర గలుగుటకు లోపలనే కోతగండువచ్చి పాలమెక్కడగోయుదురో యనుభయము చేత తాను మేత తెచ్చుటకయి వెళ్ళబోవునప్పుడు తన పిల్లలను దిలిచి తానులేని నమయమం దెవ్వ రేమనుకొందురో యా మాటలన్నియు శ్రద్ధతో విని తాను వచ్చినతరువాత దనలో జెప్పవలసినదని చెప్పిపోయెను. అది వెళ్ళి న తరువాత పాలము కా పక్కడకువచ్చి తన కొడుకుతో “పాలమువండికోతకు సిద్ధమయినది. జోపటిదనము వీవుపోయి మన పొరుగువారిని చేను గోయుటకు సాయము రండని పిలువు” మని చెప్పెను. ఆ మాటలు విని తల్లి రాగానే చెప్పి పిల్లలు తమ్ము వెంటనే మరియొక చోటికి తీసికొని పొమ్మని యడుగగా “మీరు తొందర వడనక్కఱలేదు. పాలముకావు పొరుగువారి తోడ్పాటు నమ్ముకొన్నందున జోపు కోత జరగదు” అని తల్లివానికి ధైర్యము చెప్పెను. మఱునాడు మేత నిమిత్తము పోవునప్పుడుకూడ తల్లిపిల్లలకు గతదినమున జెప్పినట్టే చెప్పిపోయెను. అటుపిమ్మట పాలము కా పక్కడకు వచ్చి వాగువారు వత్తురేమో యని కొంతసేపు కాచుకొనియుండి వా రెంతసేపటికి రాకపోగా కొడుకును జూచి “నమిక పొరుగువారిని నమ్ముకొన్న కార్యము లేదు. నీవీ సాయంకాలమే పోయి నీ పినతండ్రి మొదలయిన మన చుట్టములను జోపు తెల్లవారకమునుపే కోతకు లోదురండని చెప్పిరా” అని చెప్పిపోయెను. ఈ సంగతికూడ పిల్లలు రాగానే చెప్పి భయపడసాగెను. అప్పుడు తల్లి పిల్లల జడువు తీర్చి “మీరు విన్నదింతే యయిననక్షమున మీరు భయపడవలసిన సరిలేదు. మఱియొకరి వనినిమిత్తమై చుట్టము లెప్పుడును పిలువగానే రారు. జోపటిదన మేమిజరుగునో మీరు

శ్రద్ధలో విని నాకు చెప్పుడు.” అని మఱునాడు మరల నెరతెచ్చుటకయి పోయెను. నాడు విన్నటివలెనే పొలముకాపు ప్రాతకాలముననే వచ్చి వేచియుండి యే వేళకును జుట్టములు వచ్చుజాడ కానక విసిగి కొడుకునుజూచి “మన మితరుల తోడ్పాటున కానపడకూడదు. రేపు నీవు వచ్చునపుడు మంచి కొడవండ్లు రెండు తీసికొవిరా. తోపు మన మిద్దరమే చేను గోత మొదలు పెట్టుదము అని చెప్పిపోయెను. ఆ మాటలు విని పిల్లలు మరల చెప్పగనే తల్లి “ఇక మన మిక్కడ నిలువ గూడదు. పొలముకాపు తాను సొంతముగా పనిచేసికోదలచినప్పుడు రాకమానదు. మనము శీఘ్రముగా పోవలెను” అని యప్పుడే తన పిల్లలను తీసికొని మఱియొక చోటికి బోయెను. అనుకొన్నట్లుగా మఱునాటి యదయకాలముననే పొలము కాపును కొడుకును వచ్చి పొలము కోత మొదలు పెట్టిరి.

గీ. పనివి జక్కగ నొనరింప వలయునన్న
స్వయముగా దానె చేసికోవలయు నెపుడు ;
కార్యమును దానె చేసాకొ గలుగునేని,
పరుల సాహాయ్యమున కాశపడగదగదు.

•••••

28. జోస్యుడు

ఒకనాటి రాత్రి జోస్యుడొకడు రచ్చచావడిలో గూరుచుండి పురజనులను పోగుచేసి వారికి భావిఫలములను జెప్పుచుండెను. అత డా ప్రకారముగా వ్రేళ్లుమడచి లెక్కలు వేయుచు, ఆకాశమువంక జూచి నక్షత్రములను గణించుచు, మహోత్సాహముతో నూరి వారి యద్భుతముల నెల్ల జెప్పుచుండగా నా నడుమ నొకడు వచ్చి జ్యోతిష్కుని జూచి “స్వామీ ! మీ యింట దొంగలు పడినారు” అని

కేకవేసెను. ఆ కేక చెవిని బడగానే జ్యోష్కుడు తొందరపడిలేచి యారివారి భాగ్యములను వదలివేసి తనభాగ్యమును జూచుకొనుటకయి యింటకేసి పరుగెత్తమొదలు పెట్టెను. అప్పుడా శుభవార్త తెచ్చిన మనుష్యుడు పరుగెత్తుచున్న జోస్యుని నిలిపి “అయ్యా ! ఇందటి యదృష్టములను దెలిసికొన్న మహాను భావులకు మీకు మీ యదృష్ట మేల తెలియలేదు?” అని యందఱిముందఱ నడిగెను.

గీ. నర్పనిదుడైన దేవుడు జనులమేలు
కొఱ కనాగతము మఱుంగు వఱచియుండ,
బూటకపుమాటలగు మర్త్యకీటకములు
భావి నెఱిగింప గలరంబ భ్రాంతికాదె ?

•••••

29. ఎలుగుబంటి, సింహము, లేడి

ఒక లేడివి జంపి యది తనకే రావలెనని యెలుగుబంటియు, తనకే రావలెనని సింహమును తగవులాడి, ఘోరయుద్ధముచేసి యలసి సామ్యసిల్లి సింహభల్లూకములు రెండును క్రిందపడెను. అవి యట్టి కదలలేని యవస్థలో నుండగా నప్పుడాదారిలో బోవుచున్న నక్క-యొకటి చూచి మెల్లగా నవీసమునకు వచ్చి యవి కదల మెదలలేకుండుట కవిపెట్టి యీ లేడివి నోట గఱుచుకొని విర్భయముగా నడవసాగెను. ఆ చౌర్యమును దాపుననే యుండి కన్నుల మంటగా జూచుచుండియు నేమియు జేయజాలక సింహభల్లూకములు విట్టూర్పులు పుచ్చుచు “ఇది యంతయు మనకు వరస్పర వివాదము వలన వచ్చిన లాభము. మనయిద్దఱిలో నొక్కరికిని దక్కకుండ నడుమ పొడునక్క-యొకటి వచ్చి యీ లేడివి మనకన్నుల యెదటనే యొడ్డుకొన పోవుచున్నది” అని ఇ వాచారింపసాగెను.

గీ. తాము తనలోన నధికులు తగవు లాడ
నడుమ నల్పులు లాభంబు బడయు చుండు,
పోరు నష్టియు మఱిమఱి పొందు లాభ
మనెడు లోకోక్తి మిగుల సత్యంబు గదె ?

•••••

30. గ్రద్ద, నక్క

గ్రద్దయొకటి యొక చెట్టుకొమ్మను గూడు కట్టిపిల్లలను బెట్టి వావిమేతకయి యేదయిన జంతువు దొరుకునాయని క్రింద జూచుచుండగా, దూరమున నెండలో చలి కాచుకొనుచు నొకనక్కపిల్ల దానికంటబడెను. కంట బడుటయే తడవుగా గృధ్రము బాణవేగమున క్రిందికి దిగి వచ్చి మృత్యుదేవతవలె జంబుక శిశువును కాళ్ళతో తన్నుకొని పయికెగిరి పోవుచుండగా, ఇంతలో దానితల్లి వచ్చి కన్నులనీరు పెట్టుకొని తనబిడ్డప్రాణము రక్షింపవలసినదనియు, తా

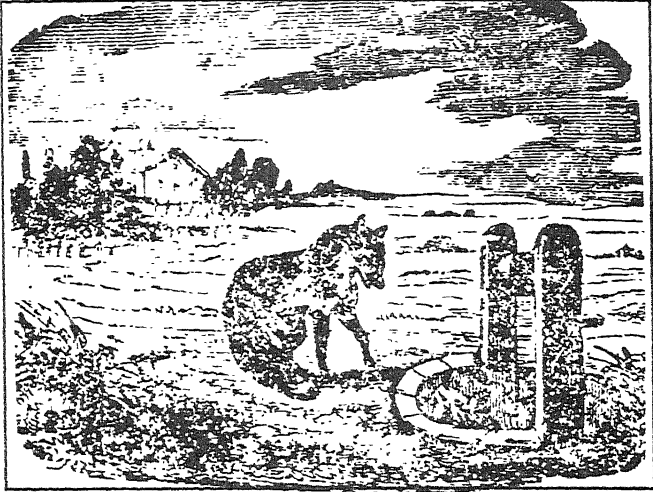
నేక పుత్రశోకమును సహింపజాలననియు, బహువిధములయిన దీనాలాపములు పలికి గృధ్రమును వేడుకొనెను. గ్రద్ద తనగూడు చెట్టుచివర నున్నందున నక్క కందననియు, దేఱువిధముగా వగదీర్చుకొనుట దానికి సాధ్యము కాదనియు, తలచి దాని మొట్టయాలింపక యనాదరము చేసి యా నక్కపిల్లను దన పిల్లలపొట్టను బెట్టుటకయి తిన్నగా తనగూటిలోనికి దీసికొనిపోయెను. అందుమీద నక్క మిక్కిలి కోపముతో పరుగెత్తుకొనిపోయి యా సమీపమున మాల్గస్థులు కొంద టొకవృక్షము క్రింద వంట చేసికొనుచుండగా పొయిలోని బగబగమండుచున్న కొలకంచొక్కటి నోర గలుచుకొని వచ్చి వగసాధింపవలెనన్న యుద్దేశముతో గ్రద్దగూడు నెట్టిన చెట్లు మిదీకో బ్రాకుచుండెను. మండుచున్న కారవితో వచ్చి నక్క మొట్టమొదటి కొమ్మమీదికి దుమకగానే యగ్నిజ్వాలచేత తనకునుతన కుటుంబమునకును ఆకాలవ్రశయము వచ్చునని భయపడి గ్రద్ద మంచిమాటలు చెప్పి బతిమాలుకొని యప్పుడే నక్క పిల్లను నక్కకిచ్చి పంపి వేసెను.

గీ. పరులకును బాధ గలిగించువారలకును
నేడొ మఱునాడో యెప్పుడో కీడు మూడు ;
క్షీతి బ్రజాపీడకులు సురక్షితుల మంచు
బొంగుచున్నను దప్పక పొసగు జేటు.

.....

31. నూతిలోబడ్డ నక్క

నక్క యొకటి ప్రమాదవశమున నూతిలో బడి గోళ్ళతో నూతియంచు పట్టుకొని పయికి చూచుచు నీటిమీద తేలియుండెను. ఇట్లుండగా గొతసేవటి కక్కడ కొకతోడేలు వచ్చి పయినుండి నూతిలో తొంగిచూచెను. తోడేలును జూచి నక్క పంతోషించి “ఓ

మిత్రుడా ! నాపాలిటి భాగ్యదేవత సమయమునకు విన్నిక్కడకు బంపినది. నీవు వెంటనే యొక త్రాడు నూతిలో వేసి నన్ను బైకిదీసి నా ప్రాణము రక్షించి పుణ్యము కట్టుకొమ్ము ” అని దీనముగా వేడుకొనెను. నక్కకు సంభవించిన ఘోరవివత్తునకు జాలిపడి లోడేలు “ఓ మిత్రుడా ! నీకు సంభవించిన యీ యాచద నాకు వచ్చినట్లు వరితపించుచున్నాను. బుద్ధిమంతుడవైన నీకెట్టివివత్తెట్లు సంప్రాప్తమయినది?” అని యడిగెను. “మిత్రుడా ! నీకు విజముగా నామీద ప్రేమయున్న పక్షమున జాలిపడుచు నుచుండక శీఘ్రముగా సాయము చేయుము. నేను నీటిలో మునిగి చావ బోవుచున్నప్పుడు జాలిచూపెడు పొడిమాటలవలన నా హృదయమున కూటట గలుగ బోదు” అని నక్క పలికెను.

గీ. కరుణగల మిత్రు డైనది కావదియును
గష్టకాలంబున నె నుమ్ము కానవచ్చు ;
కష్టవేళ బిల్వక వత్తు రిష్టసఖులు
పిలిచినననుగావి రాకుండు కలిమివేళ.

32. వాయువు, సూర్యుడు

పూర్వ మొకప్పుడు తమ యిద్దఱిలో నెవ్వ డధికుడని వాయుదేవునకును సూర్యునకును వివాదము సంభవించెను. అప్పుడు వా రామార్గమున నొకబాటసారి బోవుచుండగా జూచి వానిపయి బట్టలు ముందుగా నెవ్వరు తీయించివేయ గలుగుదురో పరీక్షించి దానినిబట్టి తమతమ సామర్థ్య తారతమ్య నిర్ణయమును చేసికొనుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. వాయువు ముందుగా తనబలమును చూపుట కొప్పుకొని సూర్యుడు మేఘములచాటునకు దొలగగా, వాయుదేవుడు పర్వతగుహలు మాలుమ్రోయునట్లు మహాధ్వనితో బయలు దేలి తనకు వానను గూడ తోడుపఱుచుకొనియూ మార్గస్థల మీదబడి చలిచేత వజ్రవజ్ర వడకునట్లుగా వీచుచు వానిమీద దనబలము వంతను జూఘసాగెను. గాలి గట్టిగా కొట్టినకొలదిని వాడంతకంతకు శీతముచే నధికబాధ పడుచు పయిబట్టను దీసి వేయుటకు మాఱుగా మఱింత గట్టిగా కప్పుకొని నెత్తి మీద సహితము మునుగు వేసికొన నారంభించెను. అంతట సూర్యుడు మెల్లగా మేఘముండలములోనుండి విశ్వబ్రహ్మముగా బయలువెడలి తన కీరణ ప్రసారముచేత చలినంతను తఱిమివైచి గాలివానపొలై యలసియున్న యా పాంథునిమీద వేడికీరణములు నూటిగా పఱచి యుష్ణముచే దేహమంతయు చెమ్మట్ట పట్టునట్లు చేసెను. ఆ యెండ వేడిమికి వాడు బయల విలువలేక యొక చెట్టునీడకు పరుగెత్తి తన పైబట్టతీసి క్రింద బడవైచెను.

గీ. మీదబడి తీవ్రభాషలు మిగుల బలికి
 బలిమిమై బని చేయింప గలుగుకంటె
 దూరముననుండి మేనంటి తూలనాడ
 కెంతపనియైన వడిగ జేయింపవచ్చు.

33. సింహము, మృగములు

ఒకనాడు సింహమును మణికొన్ని మృగములును జేరి సంధి చేసికొని యా మేతనుండి వాడివెడలునపప్పుడుగాని తమ మీద వితరుణుల కంటివేసినప్పుడుగాని వరస్పరసాహాయ్యము చేసాకొను చుండుటకంటె మేరకు మేర్పలుచుకొనెను. అటు తరువాత నొకసారి సింహ మును మేత మాడు మృగములను గలిసి బయలు దేలి వేటకొటోయి యొక బలిసిన జింకను బట్టుకొని చంపెను. చాచిలో నొకమృగము సంధినిబంధనల ప్రకారముగ జింకను నాలుగు భాగములుగా భాగించి నుండుగా తనయుష్టము వచ్చిన భాగమును వట్టుకొనుటకై నాలుగు భాగములను రాజుముందు పెట్టెను. అంతట సింహ మా భాగములను వేలు వేలు వ్రేలితో జూపుచు “ఇది నేను సింహము నయినందున వంశవరంపరాగత స్వాతంత్ర్యముచేత నాకు రావలసిన యగ్రభాగము. అది మనముచేసాకన్న యొడంబడికను బట్టి శత్రువలో యుద్ధము చేయవలసి వచ్చినప్పుడు విశేష భారము నా బాహువులమీదనే పడవలసి యుండుటచేత నాకు రావలసిన భాగము. ఆవలిది నేను మృగరాజు నగుటచేత ప్రజలయిన మీ రరియర్పణము నాకు సమర్పింపవలసిన భాగము. ఆ మిగిలినది నా కీప్పుడు క్షుద్భాధ యధికముగా నుండుటను బట్టియు నావద్ద పూర్వసంచితము లేకపోవుటను బట్టియు నే ననివార్యముగా గ్రహింపవలసిన భాగము. కాబట్టి బుద్ధిమంతులయిన మీ రీనాలుగు భాగములును నాకు వదలిచేసి మేత వెదకు కొనుటకై యింకొక చోటికి శీఘ్రముగా బొందు” అని పంపివేసెను.

గీ. తనకు నధకునవితో మైత్రి నొనరుచు వెడ
విజ మయిన సౌఖ్యము లభింప నేర దెప్పుడు
సర్వ విధముల వనలో డినములతోడ
జేయుమైత్రియె సర్వదా శ్రేయమిచ్చు.

34. సింహము, ఎలుక

సింహ మొకటి యెండలో దిరిగి యలసి వచ్చి యొక మట్టిచెట్టువీడను పరుండి విశ్రమించు చుండగా నెలుక యొకటి పరుగెత్తుకొనివచ్చి దానిమీదినుండి దుముకుట తలపెట్టించెను. దాని పాదములు సోకుటచేత మేల్కొని సింహములికిపడి లేచి నిద్రాభంగము చేసినందునకయి మహోషముతో చేయెత్తి యా యెలుకను కొట్టి చంపబోయెను. అప్పు డాయెలుక భయముచేత దేహము కంపమొంద గద్గదస్వరముతో “స్వామీ ! నేను క్షుద్రజంతువను. దేవరవారిమహిమ నెఱుగలేక యనివేకముచేత నేను చేసిన యీ యపరాధమును క్షమించి నాకు ప్రాణదానము చేయుడు. మృగసౌర్యభాము లయిన యేలిన వారు దండనార్థములయిన మహోజంతువులవయి బ్రయోగింపవలసిన యీ నఖములను నావంటి యల్పజంతువు రక్షణముతో మయిల నఱుచుట ధర్మము కాదు”. అని దీనముగా వేడుకొనెను. ఆ యార్తవాక్యములకు హృదయము కరగినదయి సింహము కరుణించి దానిని చంపక విడిచిపెట్టెను. అంతట మూషకము తాను బ్రతికియున్నంతకాలమును మేలు మఱవనని పలికి మ్రొక్కి వీడ్కొని తన బొరియలో దూఱెను. అటు తరువాత గొంతకాలమునకు సింహ మహారమునిమిత్రము వనమునందు విహారము చేయుచు వచ్చి ప్రమాదవశమున వేటకాడు వన్నిపోయిన వలలో బడి యా మృత్యుపాశముల నుంచి తప్పించుకొనుటకు శక్యము కాకభయంకరముగా నఱుచుచు చిక్కులుపడుచుండగా, ఎలుక దాని కంఠస్వరము విని తన కలుగులోనుండి వెడలివచ్చి యెదుట నిలిచి, తాను మున్నువకారము పొందినయెలుక యగుట తెలిసి సింహమును భయపడవలదని చెప్పి కృతజ్ఞత బయల్పడునట్లుగా కోమలములైన తన దంతములతో వేటకాడు వచ్చులోపల వలత్రాళ్ళన్నియు తెగగొటికి సింహమును మృత్యుముఖమునుండి విడిపించెను.

గీ. కొన్ని వేళల నల్పులు కూడ దాము
 ఘనులకునను దోడు చూచంగ గలిగి యుండ్రు;
 కావునను దాపె ఘనులంచు గర్వపడక
 సర్వజనులకు నుపకృతి సలుపవలయు.

• • • • •

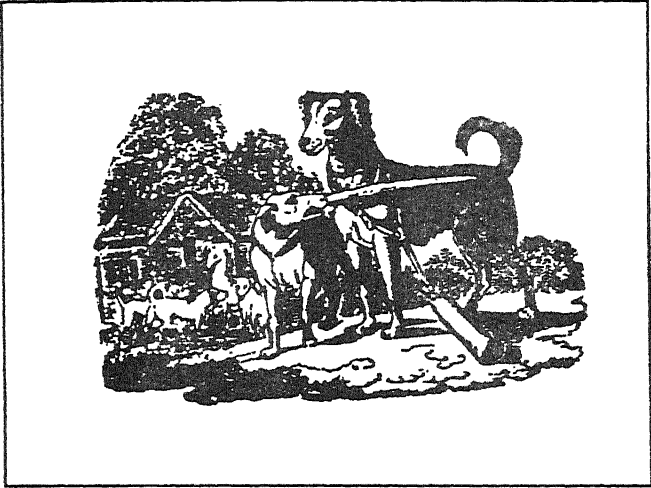
35. గ్రద్ద, కప్ప, యెలుక

ముండ్రపాదలతో విండియున్న యొక గుంటయొక్క స్వామ్యము విమిత్తమయి యొకదినమున నెలుకయు కప్పయు తగవులాడ నారంభించెను. ఆ తగవులాట యంతకంతకు ముదిరి కొన్ని దినములలో ఘోరయుద్ధముగా మారెను. ఆ యుద్ధములో మధ్యమధ్య మూఁచకము తన కన్నములోనుండి యాకస్మికముగా పయికి వచ్చి శత్రువుమీద వడి గాయపఱచి మరల పోయి తన కలుగులో దూఱుచు వచ్చెను. ఆ కపటయుద్ధమునకు సహింపక కప్ప రోషముతో “ఓ పిరికిపందా ! నీ వెప్పుడును దొంగవలె కన్నములోనుండి వచ్చి యేమఱుపాటున మీద పడుదువుగాని ధారాశముగా నెదుట నిలిచి రణశూరుని వలె పోరాడగల పైరుషముగలదానవు కావు నీవద్దవిజ మయిన మగతనమున్న పక్షమున బయలికి వచ్చి బహిరంగముగానాలో యుద్ధముచేయుము” అని పిలిచి ద్వందయుద్ధమునకు పురికొల్పెను. అప్పుడా యెలుకయు కప్పయు గట్టుమీదికి వచ్చి నిలిచి గదలకు మాఱుగా చేతులలో చెఱియొక టెల్లుపు డకయు ధరించి గదాయుద్ధమునన కారంభించెను. అది యంతయు బయినుండి చూచుచున్న గ్రద్ద యొకటి మింటినుండి బాణమువలె వానిమీద వ్రాలి యా పోటుబంట్ల రెంటిని చెఱి యొక కాలితోను గోళ్ళనందున విఱికించుకొని యెగతన్నుకొనిపోయి యొక చెట్టుకొమ్మమీద పెట్టుకొని కూరుచుండి యాప్రాయముగా భక్షించెను.

గో. ఒక్కచోటను వసియించు చుండువార
 తొండొరులతోడ బోరాడు చుండు రేని,
 హాని యిర్వురకునుగల్గుగాన, నట్టి
 మనుజు లైకమత్యంబుతో మనగవలయు.

.....

36. చెడ్డకుక్క

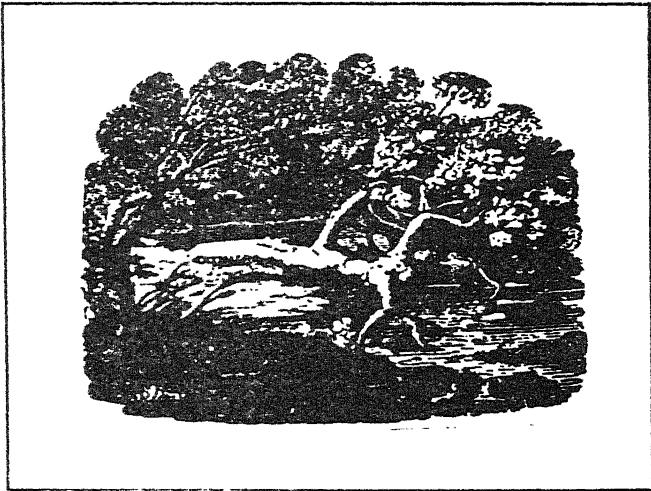
ఒక మనుష్యు డొకకుక్కను పెంచెను. అది యింటికి వచ్చిన వారిమీద నెల్ల మొలుగుచు కనబడినవారి నెల్ల కలువబోవుచు వచ్చుటచేతవాడు దానిమొడకొక పెద్ద గుదె కట్టును కట్టి విడిచిపెట్టెను. ఆ వెట్టికుక్క యా గుదెకట్టి తనకు గౌరవనూచకమయిన యలంకార మనుకొని మఱింత గర్వము గలదయి తనతోడికుక్కలతో నహితము తిన్నగా మాటాడక ముందు తన యాధిక్యమును జూపుచు వానితో గలిసి మెలగుటయే తనకు లాభువమని భావించుకొనుచుండెను. ఇట్లది గర్వముచేత విట్టువీగుచుండగా దానిచే ననాదరము చేయబడిన మిత్రవర్గములో నొకటయిన ముసలికుక్క యొక్కటి దానివద్దకు

వచ్చి “చెలికాదా ? నీవిప్పుడు మెడనను తగిలించుకొని కులుకుచున్న యీ గుడెకట్టును జూచి నీవు సిగ్గు పడవలసినదే కాని గర్వ పడవలసినవనిలేదు. నీ దుష్టచేష్టలను జూచి నిన్ను శిక్షించుటకయి యవమాన చిహ్నముగా నీ యజమానుడు డీనిని నీ మెడను గట్టినాడేకాని నిన్ను గౌరవించుటకయి కట్టలేదు. కాబట్టి యిది చూచుకొని విశ్వము మఱచి పొంగబోకు” అని బుద్ధిచెప్పి దానికి గర్వభంగముచేసెను.

గీ. తల్లిదండ్రులు చెప్పుహితంబు వినక
దుష్టవర్తనలై స్వతంత్రుల మటంచు
నిక్కుదురు బాలకులు కొంద రక్కటకట !
సిగ్గుపడ రౌర తనుడు దుశ్చేష్టలకును.

.....
37. పేకుచెట్టు, ఆల్లుగడ్డి

నదీతీరమునందున్న యొక పేకుచెట్టు పెద్ద గాలిచేత విఠిగీ పోయి నదిలో కూలి ప్రవాహవేగముచేత గొట్టుకొని పోవుచు, నదియొడ్డన పెరిగియున్న ఆల్లుగడ్డిలో తన కొమ్మలు తగులుకొనగా నిలిచి, అంతటి జంభూమారుతమునకా ఆల్లు గడ్డి చెట్టు తాళగలిగెనో యని యాశ్చర్యపడి “నావంటి దృఢమయిన మహావృక్షమును సహితము

విజిచి నేల గూల్చి గలిగినవి ?” యోరుగాలికి వహించి బలహీన తృణమైన నీ వెట్లు సురక్షితముగా నిలువగలిగితివి? అవి దాని నడిగెను. “ఆ మహావాయువు నెదరించుట విస్ఫలమని తెలిసికొని నే నా నమయమునందు నీవలె న్వబలమును నమ్మి తలయెత్తుకొని ప్రతిఘటించి నిలువక గాలియొక్క యుద్రేక మడగువలకు కొంత సేపు తలవంచుకొని యొదిగియుండి దానిని నామీదినుండి పోనిచ్చి గాలి వడితగ్గినతరువాత మరల ఎప్పటియట్లు తలయెత్తు కొని నిలువగలిగిననాను” అని యది యుత్తర మిచ్చెను.

గీ. విక్కి విలుగబడుటకంటె వినయముననె
 సమధికప్రయోజనన మెందు సంఘటిల్లు ;
 స్వల్పకాల మోర్పున దల వంచుకొన్న
 ఘనత నెప్పుడు దల యెత్తుకొనగ వచ్చు.

•••••

38. గొట్టెతోలు కప్పుకొన్న తోడేలు

ఒక తోడేలు గొర్రెతోలు కప్పుకొనివచ్చి గొర్రెల మందలో బ్రవేశించి యజమానుని కనుమానము కలుగకుండ రాత్రివేళ నొక్కొక్క గొర్రెనే చంపి భక్షింప మొదలుపెట్టెను. ఈ ప్రకారముగా గొన్నిదినములు జరిగినతరువాత గొల్లవాడొకాడొకాడు కనిపెట్టి, గొట్టెవేషము వేసికొనియున్న యా తోడేలు మెడకొక త్రాడు బిగించి, చేరువనన్ను చెట్టుకొమ్మకు దానిని వ్రేలాడగట్టెను. ఆ వింత చూచి చుట్టువల్ల పొలములలోననున్న గొల్లవాండ్రక్కడకు వచ్చి గొట్టెనేలయురితీయు చున్నావనని యడిగిరి. “ఇది గొట్టె వేషము వేసిన తోడేలు గాని విజమయిన గొట్టెకాదు. ఏ వేషములో నున్నను తోడేలును వట్టుకొన్నప్పుడెల్లను నే విలాగుననే యురితీసెదను.” అని చెప్పి వయివి గప్పుకొన్న చర్మము తొలగించి చూచి వారిభ్రమ వివరణ చేసెను. అప్పుడు వారందఱును మాయవేషము వేసినందున కిది

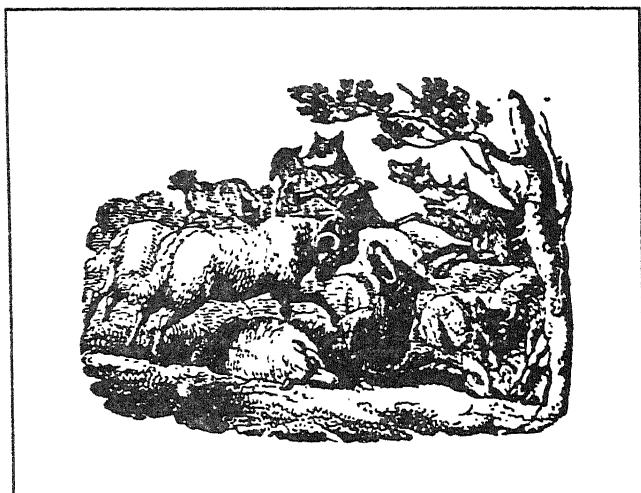
తగినశిక్ష యని సంతోషించి వెడలిపోయిరి.

గీ. కవల వేషంబువలనను గలుగువాసి
వసుధ విజము బయల్పడువలకె విలుచు ;
కల్ల తెలినవపిమ్ముట నెల్ల జనుల
మోసగానిది ద్వేషింతు రీను పూవి.

•••••

39. తోడేళ్లు, గొట్టెలు

తోడేళ్ళకును గొట్టెలకును దీర్ఘకాలము ఘోరయుద్ధము జరిగిన తరువాత తుద కుభయపక్షములవారును విసిగిపోయి సమాధానపడి యంతఘోనుండి పోరు మాని సుఖముగా బ్రతుకవలెనని విశ్వయము

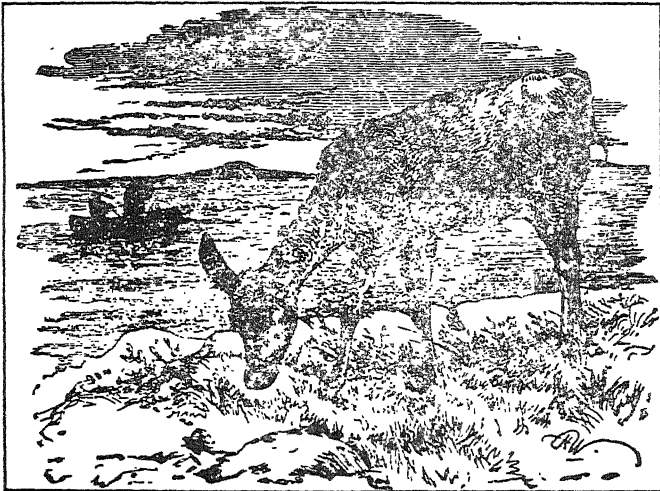

చేసికొననిరి. గొట్టెలు తమ కొవలికుక్కలను విడిచిపెట్టునట్లును, సంది యేర్పాటులను పూర్ణముగా చెల్లించు వలకును నమ్మకము

కలుగుటకయి తోడేళ్ళు తమ పిల్లలను గొట్టెలవద్ద పూట పెట్టునట్లును, ఒప్పుకొందుమని తోడేళ్ళు రాయబారులను బంపగా గొట్టె లాయెడంబడిక కొప్పుకొని తమ కావలి కుక్కలను బంపివేసెను. సంధిపద్ధతుల ననుసరించి తోడేళ్ళు తమ పిల్లలను గొట్టెలయెద్దకు బంపగానే యవి తల్లులు దగ్గట లేకపోవుటచేత నేడువ మొదలు పెట్టెను. అది నందు చేసికొని తా మిల్లడగా నప్పగించిన తమ బిడ్డలను గొట్టెలు తిన్నగా చూడక యేడిపించినందున సంధి చెడిపోయిన దని మిషపెట్టి తోడేళ్ళు గొట్టెలమీద దాడివెడలి కావలి కుక్కలు లేక పోవుటచేత ననహాయములయి యున్న వానిపయిని బడి వాని నన్నిటిని చంపి భక్షించెను.

గీ. తెలివి గలవారు దుష్టలపలుకు నమ్మి
యొక్కయప్పుడు నేమటి యుండ దగదు ;
ఆత్మరక్షణ మేమటి మహితు లాడు
తనెమాటలు పాటింప హని వచ్చు

40. ఒంటికంటి జింక

ఒక జింకకు దైవికముగా కన్నొకటి పోయెను. అది యందుచేత మేతకయి ప్రతిదినము సముద్రపుదరికి బోయి నీటివైపునుండి యేమియు నపాయము రాదనుకొని గ్రుడ్డికన్నా వైపునకును వేటగాండ్రను కుక్కలను దూరమునుండి చూడగానే పారిపోవచ్చునని మంచికన్ను నేలవైపునకును బెట్టి మేత మేయుచుండును. ఇట్లు జరుగుచుండగా నొకనాడివల్లలు వేట కాండ్రు చిన్నపడన యెక్కి దానికి గనబడకుండ సముద్రము మీద మిక్కిలి చేరువకు వచ్చి గుఱిచూచి దానిని తుపాకితో గొట్టిరి, గుండుదెబ్బతగిలి చచ్చునప్పుడది “అపాయము వచ్చుననుకొన్న నేలవైపునుండి నా కేయపాయమును లేకపోయినది. అపాయము లేక సురక్షితముగా నుండుననుకొన్న నీటి వూపున నుండునని నాకిప్పుడ ప్రాణాపాయము నంభవించినది. ప్రాణము సంపల్లి యత్యాళచేత నేను విష్కారణముగా నడవి విడిచి సముద్రమునకు వచ్చి యీ విపత్తు దెచ్చుకొన్నాను.” అని పరితపించుచు ప్రాణములు విడిచెను.

గీ. ఒకటి తా గలంపగ దైవ మొకటి తలచు
 గవునను మానవుండు తా జీవనంబు
 కొఱకె యెప్పుడు నత్యాళ గైకొనక ధర్మ
 చింత చేయ వలయు భగవంతు నమ్మి.

41. నక్క, తెవులుగొంటి సింహము

సింహము వ్యాధిబాధితమయి యున్నదని యరణ్యములో నొక ప్రవాదము కలిగెను. అందుచేత నప్పుడరణ్యములోనున్న మృగములన్నియు సింహసందర్శనార్థము పోవ విశ్చయించుకొనెను గాని నక్కమాత్రము వానితో జేరి పోకపోయెను. అది యెఱినగి సింహము నక్కను పిలిపించి “నేను వ్యాధిగ్రస్తుడనయి లేవలేకున్నప్పుడు తక్కిన

నమస్త మృగములును వచ్చి నన్ను జూచిపోవుచుండగా నీవుమాత్ర మేం రావైతివి ?” అవి యడిగెను. స్వామి ! తక్కినజంతువుల కెంతవ్రభుభక్తి కలదో యంత వ్రభుభక్తి దేవరవారియెడనాకును గలదు. నేనును దేవరసందర్శనార్థమయి యనేక వర్షాయములు తమ గృహద్వారము వరకును వచ్చినాడను. అయినను స్వామిదర్శనమునకు వచ్చినమృగము లనన్నియు లోపలికి బోవులయే కావి మరల వెలువలికి రాకుండుట గుహాముఖము నందలి యడుగుల జాడవలన దెలిసికొని గుహలో నేదో వైపరీత్యమున్న దని భయపడి లోపల నడుగిడుటకు సాహసినవలెక పోయినాను” అవి నక్క-ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. విజముగా సింహమునకు లోగపేడ కలుగనేలేదు. ఈ మిషమీద మృగములను లోపలి నాకర్షించి యనాయానముగా జంపి భక్షించ వచ్చుననని సింహమే యీ వన్నుగడ వన్ని నట్టి వ్రవాదము వేసినది.

గీ. పరులకు దలస్థ మైన యాచదలవలన
దెలివి గలవారు బుద్ధివి దెచ్చుకొండ్రు,
కావునను బుద్ధిమంతులు కన్నుగలిగి
యనయమును లోకవృత్తంబు లరయవలయు.

•••••

42. డేగ, కాపువాడు

ఒక కాపువాడు తనచేవిలోని జాన్నకంకు లన్నియు కాకులు తివి పోవుచుండటచేత వానిని వట్లుకొనుటకయి చేరువ చెట్టుమీద వల వన్ని తాను దూరముగా నిలుచుండి చూచు చుండెను. అప్పుడు డేగ యొకటి యొకపాపురమును తలుముకొని వచ్చి యా తొందరలో వలలో బడెను. ఇట్లాడేగ వలలో దగులుకొని కొట్టుకొనుచుండగా

గావువాడు వచ్చి దానిని పట్టుకొని చంపబోగా, అది “ఓయీ ! నన్ను చంపుటకు నీకు నేనేమియు నవకారము చేయలేదు. నేనేపిపురమును బట్టు కొనుటకయి నీ పొలమునకు వచ్చితినే కాని నీ చేతిలోని గింజలు మేయుటకయి రాలేదు. కాబట్టి నా ప్రాణములు గౌనకనన్ను విడిచి పెట్టుము” అని ప్రార్థించెను. “చంపుట కయి నీకీ పిపుర మేమి యవకారము చేసినది?” అని వలుకుచు వాడు దానిని మెడవిటిచి చంపెను.

గీ. మదిని బరు లెట్లు చేయ గోరుదు మొ మనకు.
బరుల కట్లె చేయగ జూడవలయు మనము
ఓరుల కవకార మొనరింప నూహ చేయ,
నవల మనకును నవకార మాచహిల్లు.

•••••

43. పిల్లి, యెలుకలు

ఒక గృహము నందెలుకల బాధ యతివిస్తారము కాగా, ఆ యింటవా రొకపిల్లిని దెచ్చి పెంచిరి. ఆ పిల్లి ప్రతిదినమును దొరకీన యెలుకల నల్ల బట్టి భక్షింపసాగెను. ఈ ప్రకారముగా గొతకాలము జరిగినమీదట దమనంఖ్య యంతకంతకు దక్కువగచు వచ్చుచున్నందుల కెంతో చింతనొంది యెలుకలన్నియు నొకచోట సభచేసి యాలో చించుకొని యింక ముందెప్పుడును తా మటుకమీదనుండి క్రిందికి దిగి రాకుండు నట్లు విశ్వయము చేసికొనెను. ఆ వియమమునుబట్టి యెలుకలు క్రిందికి రాకుండుట కనిపెట్టి మార్జాలము కడుపుచిచ్చు చేత మలమల మాడుచు మూశకములను మాయోచాయముచేత నాకర్షించి పట్టు కోవలెనని యాలోచించి, వెనుకటి కాళ్ళు గోడలు నున్న యొక

చిలుకకొయ్యకు తగిలించి యూసిరి బిగబట్టి చచ్చినటు తలక్రిందుగా వ్రేలాడుచుండెను. పిల్లి యీ ప్రకారముగ గొంతోపున్న తరువాత వృద్ధముషకమొకటి మెల్లగ గోడమూలకు వచ్చి తొంగిచూచి “ఓహో! మాయలమారీ! నీ విక్కడనే యున్నావా? అట్లే యుండుము. నీ చర్మమొలిచి లోపల గడ్డివేసికుట్టి విలువబెట్టినను విన్ను నేను నమ్మను.” అనని పలికి తొంగిపోయెను.

గీ. అనుభవంబునుబట్టియే యవనియుండు
జనులకును దెల్పి యబ్బుట నహజగుణము,
కాలు గలి శ్రమంపడుగండుబిల్లి
విప్పునద్దకు బోవునే యెప్పుడైన.

44. దుఃఖకర వివాహము

ఒక యెలుక యూరిత్రాడు కొటికి సింహముయొక్క ప్రాణము రక్షించినందున దానియం దత్యంతానుగ్రహము కలదయి కోరిన

యువకారమును జేయు దలచుకొని యా సింహమెలుకను జూచి వీ కేమి కావలయునో కోరుకొమ్మని చెప్పెను. రాజానుగ్రహముచేత గర్వించి దేహము మఱచినదయి యాయెలుక యేది యడుగదగునో యేది యడగదగదో యన్న చారములేక తాను గొప్పవాడను గావలెనన్న దురాశచేత సింహముయొక్క కొమార్తెను తనకిచ్చి వివాహము చేయ వలసినదని కోరుకొనెను. అన్నమాట దిరుగక సింహము తానుజేసిన వాగ్దానానుసారముగా తన పుత్రికను మూషకమునకిచ్చి వివాహము చేసి క్రొత్తయల్లుదికోరిక చెల్లించెను. అటుతరువాత వధూవరు లొకనాడు వనవిహారము చేయుచుండగా బ్రమాదవశమున భార్యయొక్క పొదమొకటి భర్తమీద పడినందున, తక్షణమే యాయెలుక పెండ్లికొడుకు ప్రేయురాలి యొక్క నఖక్షతనుఖముభవించుచు కాలియడుగున నలిగి పోయి యనాయాశముగా న్వ ర్గస్తుడయ్యెను.

- గీ. వంశమందను స్థితియందు వయసునందు
సర్వవిధముల బేండ్లకి నమత వలయు;
నమతలేని వివాహముల్ చాలవలకు
నంతమున దుఃఖ హేతువు లగుచు ముగియు.

45 పిచ్చుక, యితరపక్షులు

ఒకకావువాడు తన సొలములో జనుపవిత్తులు చల్లుచుండెను. అది చూచి పిచ్చుక తక్కినపక్షులవద్దకు బోయి, వేటగాండ్రనంఖ్య ములయిన సాధుపక్షులను వ్రతి సంవత్సరమును వట్టి హింపింపగలుగుట యీచెట్టువార పేవి చేసిన దారములతో నల్లిన వలలమూలముననే కాబట్టి యిప్పుడే మన మందరమును జేరి చల్లినవిత్తనముల వెల్ల మొలవక మునుపే యేటి నాశనము చేయవలెననిచెప్పెను. ఆ పక్షులమాట లంక్ష్యముచేసి యూరకున్నందున కొన్ని దినముల

లోనే జనువనిత్తులు మొలకలెత్తి భూమిమీద తల చూపెను. అప్పుడాపిచ్చుక మరల పక్షులను పిలిచి యింతటనైనను బుద్ధి తెచ్చుకొనిపక్షులమునకు ప్రాణాపాయ కరమయిన యా జనువనారును మొలకలతోనే పీకేయవలసినదని వేడుకొనెను. ఆ పక్షు లప్పుడును దానిమాట యాదరింపనందున జనువ యొక్కలు పెరిగి చెట్లు కా నారంభించెను. అప్పుటికిని నమయము మించిపోలేదని చెప్పి యాచెట్లను వేళ్లతో పెల్లగించి రూపుమాచవలసినదని కడసారి పిచ్చుక యా పక్షులను మరల ప్రార్థించెను. ఆ పక్షు లాపలుకులు పెడవివివిబెట్టి నేటి కాలమునకు పక్షులలో నొక యపూర్వ దీర్ఘదర్శి బయలు దేతోనని మీదుమిక్కిలి యా పిచ్చుకను పరిహాసము చేయజొచ్చెను. అంతట పిచ్చుక తనే కృషియంతయు వ్యర్థమగుట జూచి, రాబోవు నంగతిని కనిపెట్టి ముందుగా మెలకువ వడలేని మూర్ఖశిరోమణులతో గలిసిక్షణకాలమును వాసముచేయరాదని తలచి, జనుము పెరిగి త్రాళ్ళ కక్కలుకు రాకమునుపే యా పక్షులున్న యడవిని విడిచి లేచిపోయి యప్పటినుండియు మనుష్యులు వాసముచేయు గృహముల చూరులలో గూండ్లు కట్టుకొని వివసించుచుండెను.

- గీ. ఆవదలు వచ్చినప్పు డల్లాడుకంటె
నాదిసే మాన్చుకొనుమార్గ మరయవలయు ;
ముందు చూడక ప్రస్తుతమునే తలంచు
మూఢు డావదలకు జన్మభూమి మగును.

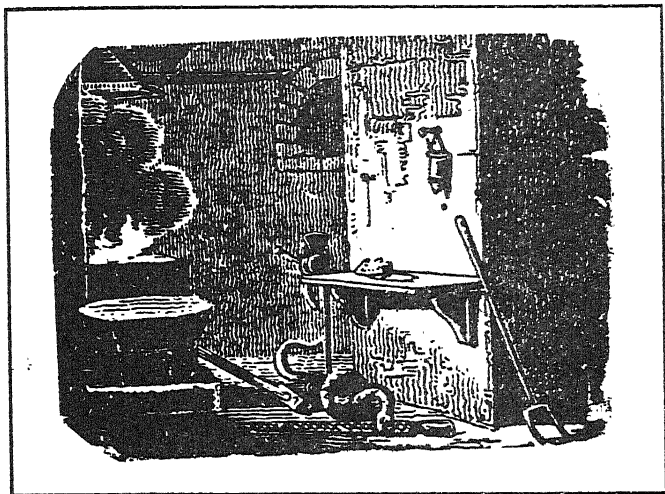
46. ఎద్దు, కప్ప

ఒక యెద్దు పొలములోమేయుచు క్రిందనున్న కప్పపిల్లల మీద నడుగువేయగా వానిలో నొకటి నలిగి చచ్చెను. తొడనే కప్పపిల్లలన్నియు పరుగెత్తుకొనిపోయి తల్లి కానంగతి తెలిపి, తమ్ము నయగ త్రొక్కినంత పెద్దజంతువును తాము జన్మమెత్తిన తరువాత నెప్పుడును జూడలేదనిచెప్పెను. అది యెంతపెద్దదని తల్లియడిగెను. ఇంతింతయని చెప్పకకృము కానంత పెద్దదని పిల్లలు వలికెను. అప్పుడు తల్లికప్ప తన శరీరము వెంచి “ఇంతయున్నదా?” యని యడిగెను. ఇంతకంటపెద్దదని పిల్లలుత్తరమిచ్చెను. ఆ మాటలు విని యా బోదురు కప్ప దేహము మఱింత వెంచి విక్కి “ఇంత పెద్దదిగా నున్నదా?” అని మరల నడిగెను. నీ వెంతపరిగినను దానితో సహస్రాంశముండవని పిల్లలు మాటవలికెను. అందుమీద రోషము వచ్చి యాకప్ప తానెంత పెద్దదిగా పెరగవలెనన్న యపేక్ష చేత పెరిగి యూచీరి బగబట్టి మరింత పొట్టయుబ్బింది తుట్టతుదకు పొట్టవిచ్చి వచ్చెను.

గీ. అధికులను జూచి యోర్య కహంకరించి
తనకు లేనట్టి యాధిక్యమును నటించ
ఘనవిపత్తుగు గావున దనదుస్థితికి
మించువేషంబు వేయక మెలగ వలయు.

47. పాము, ఆకురాయి

పాముకంటే యొకనాటిరాత్రి మేతకయి బయలు దేరి కమ్మరవాని వనికంలో ప్రవేశించి తినుట కేమయిన దొరుకు నేమోయన్న యాశచేత పనిముట్లమీద బడి, ఆకురాయి నోటగఱచుకొని గట్టిగా కొలుక నారంభించెను. అప్పుడా యాకురాయి దానిని జూచి నవ్వి “ఓ వెట్టిపామా ! నీవేల వృథా శ్రమవడెదవు ? నే వితరవస్తువులను తినుదాననేకాని యితరముచేత నెప్పుడును తినబడుదాననుగాను. ఇనుము మొదలైన లోహములనే పొడుముచేసెడు నన్ను కొలుకుట వలన నీ పండ్లు మొఱవలు పోవుటయేకాని వేఱు లాభము గలుగదు. కాబట్టి నీవు నన్ను విడచి శీఘ్రముగా మఱియొక చోటికి బొమ్ము” అని పలికెను.

- గీ. చలువు రీ లోకమునం దమ కలవికాని
 పనులకు గడంగి నిర్వహించంగ లేక
 కడవటను దామె హాని గాంతు రెప్పుడు
 కలుగునె ప్రయోజన మసాధ్యకార్యములను !

48. కుందేళ్ళు, కప్పలు

ఒక దినము పెద్ద గాలివాన వట్టి, ఓరుగాలి చెవులు చిల్లులుపోవునట్లుగా వినరనారంభించెను. ఆ ధ్వని విని భయపడి కుందేళ్ళు కొన్ని నానాముఖముల పరుగులెత్తి యెందుబోయి నను ధ్వని యంతకంత కధికమయి మఱింతభీతిని గలిగింపగా తాళజాలక, అటువంటి తెంపులేవి కష్టజీవము జీవించుటకంటె నొక్కసారిగా నీటిలో మునిగి యాత్మహత్య చేసికొని తమ కష్టములను గట్టెక్కించుకొనుట మంచిదని నిశ్చయించుకొని, తమయెదుట గనబడుచున్న సరస్సువద్దకు పరుగెత్తెను. అవి నీటిసమీపమునకు బోవునప్పటి కావట కొడ్డున నున్న కప్పన్నియు నకాలప్రళయము వచ్చునట్లు భయపడి పరుగెత్తి నీటిలో దుమికమునిగి యడుగుననకు బోయి యదృశ్యములయ్యెను. ఆప్పు డొక్క ముసలికుందేలు కప్పని యా దుస్థితిని జూచి తోడికుందేళ్ళను జేరబిలిచి “ఆత్మహత్య మానుకొండి. మనకంటెనను నెక్కువ కష్టముగల జంతువు లిప్పుడు నాకంటికి గనబడుచున్నవి. లోకములో మన మొక్కరమే భాగ్యహీనులము కాము. మనలను జూచి భయపడి నీటిలో బడుచున్న యీ కప్పలు మనకంటెను నిర్భాగ్య దశలో నున్నవి. కాబట్టి వీనిని జూచి మన మిప్పుడు ధైర్యము తెచ్చుకొని యాచదలను శాంతతతో నహించుటను నేర్చుకోవలెను.” అని చెప్పి వాని సాహసోద్యమమును మాన్పి వెనుకకు దీసికొని పోయెను.

- గీ. ఆవగుణంబులలో నధైర్యంబుకంటె
 నధికదుర్గుణ మొకటి లే దరసి చూడ,
 ఆవదలయందు నీళ్ళరు నాత్మ నమ్మి
 ధైర్య మూచిన, ధైర్యంబై తన్ను గాచు.

49. కడుపు, అవయవములు

పూర్వకాలమునం దొకసారి కడుపుతో వితరవయవములను శుక్కుకలహ మొకటి సంభవించెను. అప్పుడు కార్యనిశ్చయము నిమిత్తము తక్కిన నమస్తావయవములును సభచేసి యాలోచనచేయ మొదలు పెట్టగా వానిలో నొకటి “మనము చదుశ్రమకు ప్రతిఫలమేమియు జేయక తేరతిండి తిని యంత కలకు తెగబలియుచున్నన యీ పొట్ట నిమిత్తమయి మనమేల పొటుపడవలెను?” అని పలికెను ; ఇంకొకటి “మనము కష్టపడి యమర్చిన నమస్తపదార్థములను పనిపొలులు లేక యూరక కూరుచుండి యనుభవించుట కీపొడు పొట్ట కేల నమర్చింపవలెను?” అని న్యాయము చెప్పెను; మఱియొకటి “రేపటినుండి మన ఖేవను మానివేసి తిండి పెట్టక పొట్టను మాడ్చివేయవలెను” అని కర్తవ్యము నుపదేశించెను. అందుమీద నవయవములెల్ల నొనొ ననుకొని, వస్తుపెట్టి పొట్ట క్రొవ్వడవవలెనని యేక వాక్యతగా నిశ్చయముచేసెను. ఆ నిశ్చయములను బట్టి పని చేయక తిరుగబడి చేతు లాహారపదార్థములను నోటి కందియ్య మానుకొనెను; నోరు పదార్థముల నందుకొనుట చాలించెను; పండ్లు నమలుట వదలివేసెను; గొంతుక మ్రింగుట విడిచిపెట్టెను. ఈ ప్రకారముగా సాధ్యమయినంతవఱ కవయవము లన్నియు; తను తను వ్యాపారములను గట్టిపెట్టి కడుపును శిక్షింపవలసన్న దీక్షపట్టి యా నియమమును గొన్నిదినములు జరుపునప్పటికి దేహములోని రక్తమాంసములు క్షీణించి యెముకలు బయలు పడగా, బలహీనపడి చిక్కి చేతులు కదలమెదలలేకపోయెను; నోరు దౌడల నాడింపలేకపోయెను; పండ్లు పయికెగయలేకపోయెనను; గొంతుక యెండిపోయెను. అంతట నాయవయవము లన్నియు బుద్ధితెచ్చుకొని, తను యవివేకమునకు పశ్చాత్తాపపడి, పయికి సోమరివలె గనబడినను

కడుపు తమ యారోగ్య సౌఖ్యములకొఱకు సాహాయనడుచున్నదని తెలిసికొని, మరల యధావూర్వకముగా పాటుపడి తమతమ వనులను నిర్వహింప మొదలు పెట్టెను. అటుపిమ్మట గొన్ని దినములలో నడుమ గలిగిన బలహీనతపోయి క్రమక్రమముగా వెనుకటి జవనత్వములు రాగా, అవయవములన్నియు నైకసత్యముతో బరస్పరక్షేమ నిమిత్తము పాటుపడుచు నెప్పటి సుఖము ననుభవించుచుండెను.

గీ. భువినని మనుజుడు తన సౌఖ్యమునకె కాక
వరులకయి కూడ బుట్టింపబడినకతన
స్వార్థపరతను విడనాడి సర్వజనులు
నొండొరులకయి శ్రమపడు చుండవలయు.

•••••

50. ఎద్దు, దూడ

ఒక యెద్దు పొంములో నాగలి యొద్దుచుండగా జూచి యా పొంములోనే మేతమేసి బలిసి పాగరెక్కి గంతులు వేయుచున్న దూడ యొకటి దానియొద్దకు వచ్చి గర్వముతో “ఓ యెద్దా ! నూర్యోదయము మొదలుకొని సూర్యాస్తమానమువఱకును మెడమీద కాడి వేసికొని విరామములేక దున్నుచు నీ వెంత విర్భాగ్యువు జీవనము జీవించుచున్నావు ! ఇన్ని యేండ్లు గడచినను నీవు నీ యజమానికి బానిసవై యుండి బండపని చేయుచు దుఃఖపడచుండుటతప్ప వేరేమియు నేర్చుకోలేదు. పిన్ననయ్యునీ కన్నయెదుట నేనెట్లు సుఖపడుచున్నానో చూడు. కొంతసేపు చెల్లనీడను విశ్రమించుచు కొంతసేపు బయల గంతులు వేయుచు నేను నా చిత్తము వచ్చినట్లు నంచరింపగలను. స్వేచ్ఛ లేని నీ కష్టజీవనమును జూచి నాకు సంతాపము గలుగుచున్నది.” అని పరిహాసముచేసెను. ఆ యెద్దాయవ మానమునకు సహించి

దానిమాటలు గణనచేయక తనపని తాను జేసికొనుచుండెను. నాడున్న వలసిన పనియైన తరువాత పొలము కాపా యెద్దు మెడకాడి విప్పి దానిని వచ్చిక చీటిలో వేతకు విడిచి పెట్టెను. మఱి కొన్నిమునములకు యజమానూడా దూడను బట్టుకొని దానిమెడలో వేపరొట్ట కట్టి తాను వెనుక మ్రొక్కుకున్న మ్రొక్కుచెల్లించుటకయి నాటి సాయంకాల మాదూడను గ్రామదేవతకు బలి యిచ్చుట కొఱకు తీసికొని పోవుచుండెను. తన నమీషమునుండి బలవంత ముగ నీడ్చుకొని పోబడుచున్నప్పు డెద్దు దూడచేరువకు బోయి చెవిలో మెల్లగా “ఓ వత్సా రెండు గడియలక్రిందట మహా గర్వముతో నాస్థితిని జూచి పరిహాసము చేసిన నీ కెప్పుడెట్టిగలి వట్టుచున్నదో చూచినావా ! ఈ పని విమిత్రమే నీ యజమానుడు యథేచ్ఛముగా విడిచి విన్నింత బలపించినాడు, నీస్థితి మంచిదో నాస్థితి మంచిదో యిప్పుడు నీకు బోధపడినదా !” అని హెచ్చరించెను.

గీ. పడుచుతనమును గర్వంబు బుడమిమీద
జెలిమిమై నదా జనులందు గలిసియుండు;
గావునను బాలు రెప్పుడుగర్వమునను
జేరి పెద్దల నెగగతాళి చేయరాదు.

• • • • •

51. నెమలి కొంగ

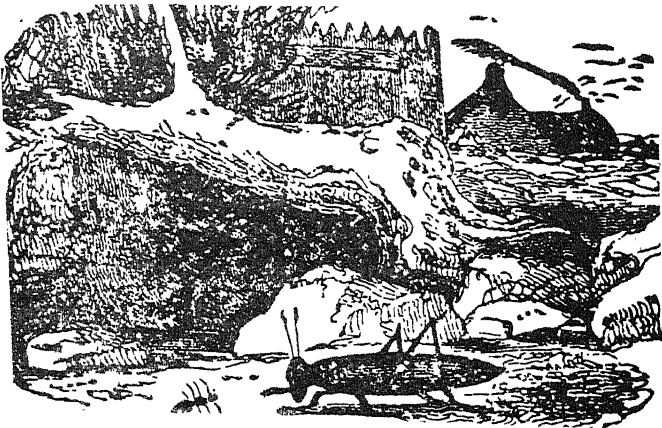
దైవికముగా నొకనాడు నెమలియు కొంగయు నొకచోట నమాచేశమగుట తటస్థించెను. అప్పుడు నెమలి గర్వముతో తోక వయికెత్తి చిత్రవర్ణములు గల తన పింఛము యొక్క సౌందర్యములు జూపుచు రూఢహీనమయిన కొంగను జూచి తిరస్కారభావముతో దాని క్షేతవర్ణమును గూర్చి హేళనముగా మాటాడెను. ఆ సంగతి కనిపెట్టి యా బకము దాని గర్వభంగము చేయవలెనని తలచుకొని

నెమలిని జూచి ఓ మిత్రమా ! ఒక్క టోక్కలవన్నెలనుబట్టి చూచినపక్షమున పక్షి జాతిలోనెల్ల నెమళ్ళు మిక్కిలి చక్కనివగుట విశ్చయమే. అయినను భూమిని విడిచి వదిలారలు పయి కెగయక నదా వీచవదమునందే యుండి పయవన్నెలనుచిన్నెలును బట్టి మూఘలచేత మెప్పొందుచుండుటకంటె మావలె గగనమార్గమున మేఘమండల మతిక్రమించి మహోన్నతవదము నొంద గలిగినయెడల నెమళ్ళను సర్వ జనశ్లాఘాపాత్రములయి యుండును గదా!" అని యెత్తిపొడిచెను.

గీ. జగతిలోవల బాహ్య వేషములకంటె
సద్గుణంబులు గలుగుటె శ్లాఘ్యతరము,
పయి మెఱుంగులు రంగులవనలు లేక
శుద్ధహృదయులు లోకవిశ్రుతులు గారె ?

52. చీమ, మిడుత

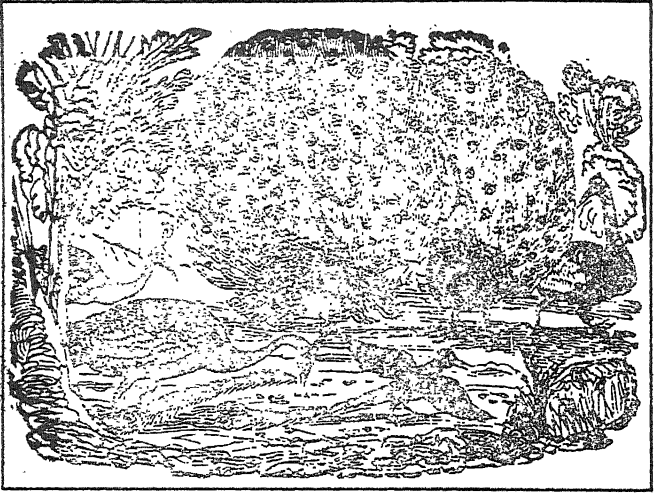
చలికాలము రాగానే సందడి చేయుచు చీమలన్నియు తమ కలుగుచుట్టును గుంపుగాజేరి తా మాచలుకును వేసని కాలములో సంపాదించి నిలువచేసికొన్న ధాన్యమునంతను బయికిదీసి యెండబోసి

తూరుపాటబెట్టి శీతకాలగ్రానము నిమిత్తము బాగుచేసికొనుచుండెను. అప్పుడాకలిచేతను చలిచేతను బాధపడుచు నొక మిడుత వాని యొద్దకువచ్చి, తనకు గొంత ధాన్యమిచ్చి శీతకాలములో తిండిలేక చావకుండ తన్ను కాపాడుడని మిక్కిలి దీనత్వముతో వేడుకొనెను. అప్పుడొకచీమ ముందుకు వచ్చి “మిత్రుడా ! నీవు వేసవికాలమంతయు నెట్లు గడపినావు ? మావలె కష్టపడి పనిచేసి శీతకాలమునకు గవలసిన యాహారము కూడబెట్టుకోలేదా ?” అని యడిగెను. “లేదు. వనంతకాలమంతయు ఆటలలోను పాటలలోను వినోదముగా గడిపినాను. నా కప్పుడన్నముపుట్టని పాడుశీతకాల మొకటి ముందువచ్చు నన్నన్నరణయే లేకపోయినది” అని మిడుత యుత్తరమిచ్చెను. ఆ మ్మాలకు మందహాసముచేసి చీమ “అట్లయిన షష్టమన వేసవికాలములో పాటుపడక యాటపాటలలో కాలము వ్యర్థపుచ్చినపారు శీతకాలములో వస్తుపడి చావవలసినవారే.” అని పలికి యేమియు నియ్యక దానిని సాగనంపెను.

గీ. యౌవనంబున గాలుచే యాడుతలనె
కూర్చి ముదిమి కింఛుక దాచుకొనగ వలయు;
ప్రాయమును వేడుకల బాడు చేయువాడు
వయసు జాతినవెనుకను వ్యనన మొందు.

53. బొంతకాకి, నెమళ్ళు

బొంతకాకి యొకటి తనస్థితితో తృప్తిపొంది యుండక తన జాతివారిని మించవలెనన్న దురతిశయము కలదయి యుండందు లిరిగి నెమలియొక లేటితెచ్చి తనతోకకు గ్రుచ్చుకొని నెమళ్ళగుంపులోనికి బోయి చేరెను. అది తమలో వచ్చి చేరగానే యా సుందరమయూరములు మాలకాకినిజూచి యలిగి, దాని యెరవఱెక్కల నూడబెటికి ముక్కులతో బొడిచి కాళ్ళతో దన్ని యర్థదండనము చేసి యావలకు సాగనంపెను. ఇట్లు గర్వభంగము కలిగి యవమానము జరిగిన మీదల నాకాకి సిగ్గుతో నేడ్చుచు మరల వచ్చి తన బంధువర్గముతో జేరెను. అవి యా వలుగాకి యొక్క పూర్వపు దురహంకారమును దలచి తమలో జేర్చుకొనక దానిని తఱిమివేసెను. అది తలవంచుకొని తొలగుచుండగా నాకాకి దానిని జూచి “ఓ చెడుగా ! నీవు నీకరమైన స్థితితో తృప్తిపొంది యీ పెద్దవేషమును వేయకుండిన పక్షమున, నీవు కోరుకొని చేరబోయినవారలో నవమానమును న్యజాతి వారిలో బహిష్కారమును పొందక సుఖముగా నుండియుండువు. కుడిచి కూరుచుండలేక నీ

వీలేనిపోని వేషము వేసినందుకు నీవు తగిన గర్వప్రాయశ్చిత్తమైనది”
అని పరిహాసించెను.

గీ. తనకు దగనివేషంబును దాల్చబోక
యెల్లరు యధార్థ గతినె వర్ధిల్ల వలయు,
అర్థతకు మించునాధిక్య మభినయించు
నీచుడు స్వపక్షపరపక్షననిందు్య డగును.

• • • • •

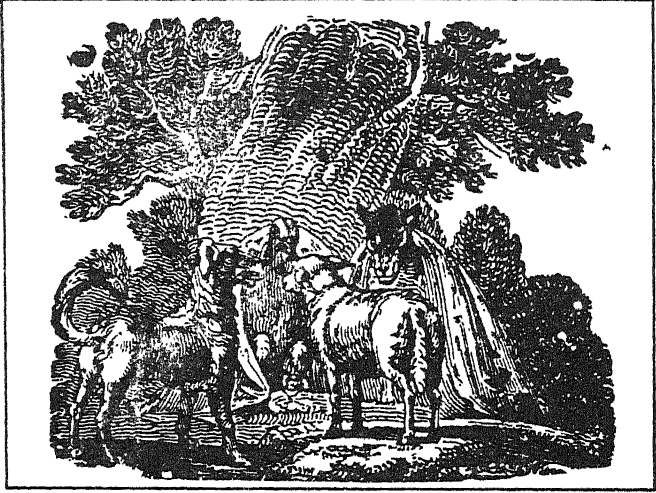
54. ఇంద్రుడు, బండివాడు

బండివాడొకడు తన కట్టలబండిని బురద నందులో నుండి
తోలుకొని పోవుచుండగా చక్రములు రొంపిలో దిగబడ
యెడైంతలాగినను బండి కదలకపోయెను. అది చూచి బండిదిగి
నిలచి వాడాకాశమువంక జూచి చేతులు జోడించి తనకు సాయము
చేయవలసినదని యింద్రుని ప్రార్థించెను. అప్పుడు దేవేంద్రు డక్కడ
ప్రత్యక్షమయి మేఘములలోనుండి మొగముచూపి, క్రింద చేతులు
జోడించుకొని నిలువబడియున్న బండివానిని జూచి “ఓరి మూర్ఖుడా!
ఆకాశమువంక జూచుచు పనిచేయక యూరక మొద్దులాగున
నిలుచున్నావేమి ? నిడ్లనుతట్టి యుత్సాహపరిచి నీ నత్తువకొలది
రెండు చేతులతోను బండిచక్రములుపట్టి గట్టిగా త్రోయుము. నావలన
సాహాయ్యము పొందుక్రమ మిదో” అని చెప్పెను. అంతట వాడింద్రుడు
చెప్పిన ప్రకారముగా తననత్తువ యంతయు జూపిచిత్రోయగానే
చక్రము బురదలోనుండి లేచి బండి కదలెను.

గీ. ఒడలు వంచి బాగుగ గవ్వవడెడునట్టి
వానికే తోడుపడును దైవంబునెపుడు;
పనికి జూరక దేహము దాచుకొనెడునట్టి
మందున కెవండు తోడ్పడ మది దలంచు ?

• • • • •

55. కుక్క, గొట్టె

కుక్క తన కియ్యవలసిన యప్పు తీర్చవలసినదని గొట్టెలో లేచి తగవొకటి పెట్టుకొనెను. గొట్టె తన కాబుణనంగతియే తెలియదనిచెప్పెను. అప్పుడు కుక్క మధ్యవర్తులవద్దకు పోదము రమ్మని గొట్టెను బిలుచుకొనిపోయి, తోడేలును గ్రద్దను ధర్మాధికారులుగా నుండి తగవు తీర్చవలసినదని కోరెను. అనిమాధ్యస్థ్యమున కొప్పుకొని న్యాయాధిపతులవలె మంచిబట్టలు వేసికొని ధర్మనిర్ణయము చేయుటకయి గంభీరముగా గూరుచుండి వాది ప్రతివాదములు విని, అప్పు పుచ్చుకొన్నందునకు సౌక్ష్మము లేకపోయినను వాదివక్షమున న్యాయము తీర్చెను. తీర్పు ప్రకారముగా వెంటనే కుక్క గొట్టె మీదబడి దానిని కఱచి చంపగా వాదియు న్యాయాధిపతులును గలిపి దాని మాంసమును పంచుకొని తినిరి.

- గీ. లంచము గ్రహించి కొసంలుముంచువారు
 తగవులను దీర్చుటకు ధర్మదాత లైన,
 మూలముట్టుగ ధర్మంబు మూలబట్టి
 సత్పురుషుల కనర్థంబు సంభవిల్లు

56. కాకి, కుండ

కాకి దాహముచేత బాధపడుచు నీటినిమిత్రమయి వెదకుచుండగా నొకచోట దాని కొక కుండ కనబడెను. అప్పుడది సంఘోషించి కుండవద్దకు బోయి చూచునప్పటికి దానిలో నీ రట్టడుగున నుండెను. అందుచేత నా కాకిమెడ చాచియు తలక్రిందుగా వ్రేలియు వీరందుకొన జూచెనుగాని యెన్నివిధములు కృషి చేసినను దాని యభీప్సితము ఫలించినది కాదు. తరువాత కాకి యాకుండను తలక్రిందుచేసి క్రింద కారినవీరు త్రాగవలెనని ప్రయత్నము చేసినను కుండ మిక్కిలి బరువయినదగుటచేత దానిని కదలించుటచే సాధ్యమయినది కాదు. అటు పిమ్మట నేమి చేయుటకును లోచక కాకి కొంచెము సేపిలోచించి

యా చేరువను గురిక రాళ్లుండుటచూచి యా రాళ్ళొక్కొక్కటే ముక్కున గఱుచుకొని వచ్చి యా కుండలో బడవైచి నీరు పయికి వచ్చిన తరువాత మెడవంచి కావలసిననీరు త్రాగి దాహము తీర్చుకొని తనదారిని పోయెను.

గీ. పనికి మంచియాలోచన వలయు మొదల;
నిష్పలం బగు బలమెల్ల నేర్పులేక
బలము యోచన రెండును గలియునేని,
సర్వర్యంబులను గృషి నఫలమగును.

•••••

57. దుప్పి, దుప్పిపిల్ల

ఒక దుప్పి మిక్కిలి బలిసినదయి కండక్రావున కనబడినవాని నెల్ల గొమ్ములతో పొడుచుచు కళ్లతో తన్నుచు మందలలోగల దుప్పుల కన్నిటికిని భయము కలుగజేయుచుండెను. ఇట్లుండగా నొకనాడు దుప్పిపిల్ల యొకటి దాని యొద్దకు వచ్చి “అమ్మా ! నీవింత బలిసి యీటెలవంటి కొమ్ములతో బొడిచి మందలలోగల దుప్పుల నన్నిటిని దఱిమి బెదరింప శక్తి గలదానవయ్యును, నీకంటె జిన్నవయిన వేటకుక్కల మీద నీ బలమును జూపక వానికూత వినబడగానే పాటిపోయెదవేమి? అని యడిగెను. “నీవన్నట్లప్పుడు నా దేహములో పుష్కలముగా జనసత్వములున్నవి. ఆ బక్క కుక్కల నొక్కొక్కదానినే యొక్కొక్కసోటుతో నేలపాలు చేయగల బలము నాకు గలదనియే నా నమ్మకము. ఇంకొకసారి వేటకక్క నామీదికి వచ్చినప్పుడు వడగ్రుమ్మి నా శక్తి నంతను జూపి దానికి బుద్ధివచ్చునట్లు చేయవలెనని ప్రతిపర్యాయమును నేను మనస్సులో ననుకొనుచునే యుందును.

అయినను కుక్క నాకంటబడగానే నాకాళ్ళు నామాట వినక మనస్సును భయపెట్టి నన్ను కుక్కతో బోరాడనియ్యక దూరముగా నీడ్చుకొని పోవుచుండును. నేమి చేయగలను ? ఎవ్వరికిని స్వభావమును మీటుట శక్యము కాదుగదా ?” అని దుప్పి చెప్పెను.

గీ. పయికి మాటల నెన్నిటి బలుకుచున్న
బనితటివి స్వభావము మార్చు గనకయుండు,
జగతి దీర్ఘ కాలాగతాచారములును
రెండవస్వభావములుగ నౌ చుండు నెపుడు.

•••••

58. తోకలేని నక్క

ఒక నాటిరాత్రి యొక నక్క తోక కత్తెరబోసులో చిక్కుకొని యూడిరాకపోగా, తోక పోయినను ప్రాణములు తప్పించుకొని యీవలబడిన జాలునని సంతోషించి యా నక్క తోక త్రొంచుకొని పోటిపోయెను. అది తరువాత దన యింటకి బోయి సావకాశముగా తన వమొండితోకను జూచుకొని తనవారి కీ నంగతి తెలిసినవక్షమున గులమువారిలో దనకు దలవంపులుగా నుండునని తలచి యటువంటి యవమానపు బ్రతుకు బ్రతుకుటకంటె మరణము నొందుట మంచిదని యెంచుకొనెను. కాని మఱికోతసేపటికీ ప్రాణములమీద యాశచేత నా సాహసకృత్యమును మానివేసి, దైవికముగా వచ్చిన కష్టముల కోర్చి కష్టములనలన సహితము లాభమును బొందనేర్చుకొనుట ఐద్ధిమంతల లక్షణమని తలపోసి, తన బంధువర్గము నంతను ఒక చోట బోగుచేసి సభచేసి, యా సభలో తోక లేకపోవుటవలని లాభములగూర్చి మహోచవ్యాసమొకటి చేసి, తోక త్రొంచుకొని లాభకరమయిన యీ మాతనాచారము నవలంబించి నుభవడవలసినదని యన్నిటికిని

హితోపదేశము చేసెను. అది చేసిన యువన్యాసములో సామాన్యముగా తోక యనువయుక్తమగుటయు, జల్లితోక యుండుటవలసాదలలో తగులుకొనుట మొదలయిన యనేక కష్టములు సంభవించుచుండుటయు తోక లేకపోవుటవలన శీరీరమున కధికసౌందర్యము వచ్చుటయు, వెనుకటివలె వట్టి యూహలచేతనే కాక తోకలేని సౌఖ్యమిప్పుడు తా ననుభవమువలన గవిపెట్టుటయు, పెంచి చెప్పెను. ఆ యువన్యాసము ముగిసిన తరువాత విశేషలోకానుభవము గలిగిన ముదినక్క యొకటి ముందుకు వచ్చి యా మొండిలోక యువన్యాసమునకు నిజమయిన కారణము నూహించి తెలిసికొని “మిత్రుడా! నీవలనే యెప్పుడైనను మేము కత్తెరబోసులో తగులుకొనుట తటస్థించిన పక్షమున మేమప్పుడు స్వానుభవమువలన తోక తీసి వేసికోవలసిన యాచవశ్యకమును దెలిసికొని యా ప్రకారముగా జేసెదములే” అని మందహాసముతో బలికి బంధుబృందమును వెంటబెట్టుకొని లేచిపోయెను.

గీ. తమదు దుష్ప్రవర్తనమున దప్పుదారి
త్రోక్కియితరుల ద్రోక్కింప దొడరువార
లన్యహితబోధకు ననర్హు లగుట తెలిసి
వారిబోధ నిరాకరింపంగ వలయు.

.....

59. ఇంద్రుడు, లొట్టిపిట్ట

వృషభములు మొదలయిన జంతువులకు వలె గొమ్ములు గావి, యితర జంతువులకువలె నితరవిధములయిన రక్షణసాధనములుగావి తనకు లేకపోవుటచేత దేవుడు తన కన్యాయము చేసినాడని మొట్టపెట్టుకొని, ఇకనయినను దనకు దగిన పరిహారము కలుగజేయవలసినదని యొక లొట్టిపిట్ట యింద్రుని బ్రార్థించెను.

దేవునిబుద్ధికి సంతోషింపక యటువంటి తెలివి మాలిన కోరికను కోరినందునకయి యింద్రుడు దానిమీద కోపపడి “నీ బుద్ధిహీనతకు శిక్షగా నికముందు నీకు కొమ్ములు మాత్రమేకాక చెవులకూడ లేకుండ పొట్టిగా జేసెదను.” అని పలికి దాని ప్రార్థన నిరాకరించి వంపివేసెను.

గీ. డ్లైతలంబున దనకు సాఖ్యంబుకొలుకు
నేమి కావలెనో మర్చు డెఱుగలేడు,
నరుడు తా గోరునది యెల్ల బోరయునేని
పూర్వపునుఖంబు గూడ గోల్పోవ వచ్చు.

•••••

60. కాపువాడు, కొంగ

తన చేతిలో వండిన ధాన్యమును నిత్యమును వచ్చి తిని పోవుచుండుటచేత కాకులను బాతులను బట్టుకొనుటకయి కాపువాడు పొలములో వల పన్నగ, కాకులతోను బాతులతోను వచ్చి యొక కొక్కెరకూడ దానిలోబడెను. అప్పుడాకాపు వలలోబడ్డ వక్షుల నన్నిటినిబట్టి యొక్కొక్క దానినే బాతులను కాకులను జంపుచు వాని మధ్యనున్న కొక్కెరమెడకూడ బట్టుకోని చంపబోగా, కొక్కెర తాను నిర్దోషిననియు తక్కినవానివలె తా నా చేతిలోని ధాన్యమును దొంగిలి తినుటకయి రాలేదనియు తన పోషణములో నున్న వృద్ధులయిన తల్లి తండ్రు లింట దనరాకకయి యెదురు చూచుచుండురనియు చెప్పి తనకు ప్రాణదానము చేయవలసినదని వేడుకొనెను. “నీవు చెప్పినదంతయు నత్యమే కావచ్చును. అయినను దుర్మార్గుల గుంపులో గలిసియుండగా నిన్ను బట్టుకొన్నాను. కాబట్టి నిన్నూరక విడిచిపెట్టగూడదు. దుస్సహవానము చేసి నందునకయి నీకును దుష్టుల కర్తమైన శిక్ష కావలసినదే” అని కాపువాడు తర మిచ్చెను.

గీ. సర్వదా దుష్టతతితోడి సంగమంబు
పుడమిలో నాపదల కెల్ల మూల మగును;
కావున వివేకి మిత్రవర్గంబు గూర్చు
కొనుటలో నెంతో వ్రద్ద గైకొనగ వలయు.

• • • • •

61. నెమలియొక్క మొట్ట

విల్లవారును మెచ్చుకొనట్లుగా కోయిల కటువంటి మృదుమధుర కంఠస్వరమును దయచేసి తనకట్టి కంఠనాదము ప్రసాదించకపోవుటచేత నన్యాయము జరిగినదనియు, తాను నోరువిప్పి పాడబోయినప్పు డెల్లరు తన వికారమయిన కీచు గొంతుకను జూచి యందఱును నవ్వుదురనియు, నెమలి దేవునితో మొట్టపెట్టుకొనెను. దేవుడు దానిని దయతో నాదరించి “కోయిలకు శ్రావ్యవాదమున్న నీ కాలోపము

కనబడకుండా నిరుపమానమయిన సౌందర్యమున్నది. కాబట్టి నీవు విచారింప వలసిన పనిలేదు." అనవి యోదార్చెను. "క్షర్ణరసాయనము లయిన పలుకులచేత నన్నది మించుచున్నప్పుడు నాకీ కేవల దేహసౌందర్యములో నేమి ప్రయోజనము?" అని నెమలి మరల విన్నవించుకొనెను. అప్పుడు దేవుడు దానిని జూచి 'ఓ మయూరమా! వినుము. సృష్టిలో నొక్కొక్కపక్షికొక్కొక్కొక్క యాధిక్య మియ్యబడినది. నీకు జక్కదనమియ్యబడినది; గురుత్మంతునకు బలమియ్యబడినది; కోకిలమునకు మధరరుత మియ్యబడినది; చిలుకకు మాటాడశక్తి యియ్యబడినది. పావురమునకు సాధుత్వమియ్యబడినది. అవి యన్నియు తమ తమ స్థితులతో తృప్తిపొంది సంతోషించుచున్నవి. నీవు నిష్కారణముగా పరితాపపడుచుండ దలచుకోని పక్షమున, చాని వలెనే నీవును సిస్థితితో తృప్తినొంది సుఖించుటకు నేర్చుకొమ్ము" అని పలికి దానిని బంపివేసెను.

గీ. నకలసౌఖ్యంబులకును నీజగతిలోన
 నతతమును దృష్టియే ముఖ్యసాధనంబు,
 న్యాయలబ్ధంబులో దృష్టి నందలేక
 తొలగని దురాశలకు బోవ దుఃఖ మొదవు.

• • • • •

62. పిల్లి, పుంజు

ఒక పెంపుడు పిల్లి చిరకాలమునుండి యొక బలిసిన కోడిపుంజుమీద కన్ను వేసియుండి దానినెప్పుడయిన బట్టుకొని భక్షింపవలెనని మనస్సులో విశ్వయించుకొని యొకనాడు ప్రాతః కాలమున నేమఱుపాటున దానిమీదపడిపట్టుకొని "ఎప్పుడును క్రిందనిలువక యోగిసి పడుచుండెడు విన్నప్పుడు చంపక క్షమించి విడుచుట కేదయిన హేతువున్నదా?"

అని యడిగెను. తెల్లవాలుజామున కూసిన కాలమును దెలిపి యెల్లవారిని లేపి పలకు బంపుచుండుటచే దాను మనుష్యుల కుపకారము చేయుచున్నందున తన ప్రాణము రక్షింపవలయునని పుంజు చెప్పెను. “ఓరి బుద్ధిహీనుడా ! అందుచేతనే నాకు నీమీద మహాకోపము. నీవు తెల్లవాలుజామున లేచి కీచుగొతుకతో నటచి మనుష్యులకు నిద్రాభంగము చేయుచున్నావు. ఇంతకాలమునుండి నీవు ప్రతిదినమును మంచినారినిద్ర చెడగొట్టుచున్నప్పుడు నీకు తగిన శిక్ష చేయక నేనిక చూచి సహించి యూరకుండలేను. నీవిప్పుడు చెప్పుకొన్న దానివలనే నీవు వధ్యుడవని రూఢిపడుచున్నది.” అని దానిని చంపి విందుగుడిచెను.

గీ. క్రూరు డొక యకృత్యము చేయగోరినపుడు
తగునమాధానము లభించు దతక్షణంబ
తాను భట్టెను బాదంగ దలచుకొన్న,
మొదటిచెట్టుననే చువ్వ యొదవుగాదె ?

.....

63. చిలుతపులి, నక్క

ఒక దినము చిలుతపుయొకటి తన శరీరముమీది మచ్చల యందమును జూచి యానందించుచు, అటువంటి చక్కని చుక్కలు లేకపోవుటచేత సింహమే తనకాలిగోరును బోలనప్పుడు తక్కిన మృగము లేమిలెక్కయని మహాగర్వముతో బలికి తన్ను దామెచ్చుకొని పొగడుకొనుచుండెను. ● గర్వాభావములు విని యొకనక్క తనకది పరాభవముగా భావించుకొని కోపము తెచ్చుకొని, దానిమాటలవలన దనకు మూత్రమేకాక వనములోని మృగకులమున కెల్లను గలిగిన యవమానదుఃఖము దగిన వ్రత్యుత్తర మిచ్చి సోగొట్టవలెనని

నిశ్చయించుకొని ధైర్యసాహసములతో చిలుతపులిని జేరబోయి 'ఓ మిత్రుడా ! నీ గొప్పతనమును గూర్చి నీవిప్పుడు వడుచున్న యభిప్రాయము సరియైనది కాదు. లోకములో బుద్ధిమంతు లొకవి గొప్పతనమును లోపలి గుణసామర్థ్యము లనుబట్టి నిర్ణయింతురుగాని పయితోలుయొక్క చక్కదనమును బట్టి నిర్ణయింపరు. దేహసౌందర్య మెప్పుడును మనస్సౌందర్యమునకు చాలదు సుమా!" అని పలికి దానిని తలవంచు కొనునట్లు చేసెను.

గీ. హృదయసౌందర్యమునకు నొక్కొంచు కైన
దేహసౌందర్య మెప్పుడు దీటురాదు
కావున నిరంతరంబును గడగవలయు
నద్గుణాలంకృతుల బాన సర్వజనులు.

.....

64. నక్క, మేక

అంచుమీద కాలానుకొని నీరు త్రాగబోయి నక్క నూతిలోబడి యేవిధముచేతను బయికి రాలేకయేమియు తోచక యీ గండము గడచి నేడెట్లు గట్టెక్కి బయలబడుదునాయని యాలోచించుచుండెను. ఇంతలో గొంతసేవటికి మేక యొకటి నీరు త్రాగవలెనని నూతియొడ్డునకు వచ్చి నీటిలోనున్న నక్కనుజూచి “అయ్యా ! ఈనీరు తియ్యగా నున్నదా ?” అని యడిగెను. “ఈ నీరమృతప్రాయముగనున్నది. అందుచేతనే నేనీ నీరు కడుపునిండ కానలసినంత త్రాగియు వదలిపోలేక యీ నీటిలోబడి యీదులాడుకొనుచున్నాను. ఈ నీటిమాధుర్యము దీనిలో దిగి యనుభవించిన వారికిగాని తెలియదు. నీవు కూడ దిగివచ్చి దీనిచవిచూడుము.” అని నక్క మిక్కిలి యాసపుట్టునట్లుగా పలికెను. ఆ మాటలు నమ్మి మాటుమాటాడక వెంటనే మేక నీటిలో దుమికెను. అప్పుడు నక్క మేకయొక్క కొమ్ములూత చేసికొని నీటి పయినుండి గట్టుమీదికి దుమికి, పయికి రాలేక నీటిలో కొట్టుకొనుచున్న మేకను నూతిలో దిగవిడిచి, హాయిగా దానిదారిని బోయెను.

గీ. కూశయును సాధు వొక్కచో గూడిరేని,
నలువ సుజను వంచింది లాభంబు నొందు;
నిర్మలులు మాయలను బన్న నేర్వ రెపుడు,
నేర్చినను బ్రయోగింపరు నీచమతివి.

•••••

65. పడచువాడు, పిల్లి

పిల్లియొకటి యొక పడుచువానిని జూచి కామించి వానికి భార్య కావలెనన్న యాశచేత దున్ను మష్యకష్యనుగా మార్చవలసినదని లక్ష్యదేవిని వేడుకొనెను. దానిప్రార్థన నంగీకరించి భక్తసులభురాలయిన

యా దేవి పిల్లివి సుందర కన్యనుగా మార్చివేయగా, ఆ వడుచువాడు దాని సౌందర్యమును జూచి మోహించి యా కన్యను వివాహము చేసికొనెను. తరువాత నానూతనదంపతు లొకనాడు శయ్యాగ్రహమునందు గూరుచుండి వినోదించు చుండగా వధువు యొక్క పూర్వగుణము మాటినదేమో పరీక్షింపవలెనని లక్ష్మీ దేవి యామెముందొక యెలుకను విడిచిపెట్టెను. ఎలుక కంటబడగానే యాక్రాంత పెండ్లికూతురు పెండ్లికొడుకుమాట మఱచిపోయి మంచముమీదనుండి యుటికి యెలుక వెంటబడెను. ఆ పనికి కోపమువచ్చి యన్యోన్యానుకూలమయిన గుణసంపద కలిగియుండిన గావి వధూవరులు సుఖపడజాలరని యెంచి లక్ష్మీదేవి తక్షణమే యామెను మరల మార్జాలమునుగా మార్చివేసెను.

గీ. బాల్యకాలమునుండి యభ్యాసపడిన
సహజగుణముల విడుచుట సాధ్య మెందు,
కావునను నద్గుణంబుల గరము బిన్న
నాటినుండియు మనసున నాట వలయు.

.....

66. చిఱుచేప, జాలరివాడు

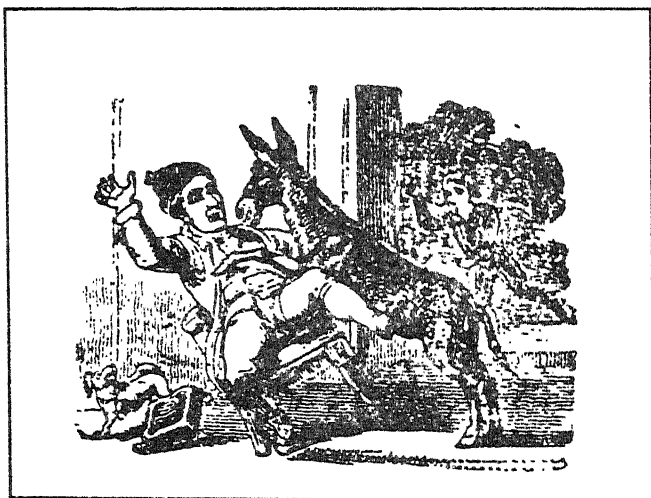
బెన్నవా డొకడు దినమంతయు నదిలో గలము వేసికొని కూరుచుండగా తుద కొకచిన్న చేప గలమును తగులు కొనెను. వాడు దానిని పయికి దీసి గలమువదలించి బుట్టలో పడవేయ బోవుచుండగా, అది తన్ను బుట్టలో పడవేయక మరల నీటిలో బడవేయవలసినదని వానిని ప్రార్థించెను. కష్టపడి పట్టుకొన్న దానిని మరల నీటిలో నేల పడవేయవలెనని వాడడిగినప్పుడాచేప వానిని జూచి “ఓయీ ! నేనిప్పుడు పసితనములో నుండుటచేత మిక్కిలి చిన్నాదాననుగా నున్నాను. అందుచేత నీకు నేను కూరకయినను

నరిపోను. నీటిలో బడి నేనెదిగి పెద్దదాన నైనతరువాత వచ్చి నీవు నన్ను వట్టుకొన్న వక్షమున, నీవప్పుడు నామాంసములో నీ బంధువుల కందఱికిని విందు చేయవచ్చును. కాబట్టి నన్నిప్పుడు విడిచి పెట్టి యప్పుడు వచ్చి పట్టుకొమ్ము” అని చెప్పెను. “నీవు చెప్పినదంతయు పయికి చక్కగానే కనబడుచున్నదిగాని యెప్పుడో మఱియొకప్పుడు రావచ్చునని చేతికి దొరికినప్పుడు వదలివేయుటకు నేనంత బుద్ధిహీనుడను గాను” అని పలికి వాడొచ్చెను బుట్టలో బడవేసెను.

గీ. ఎప్పుడో యెక్కువగ లభియించు నంచు
వట్టియాన వహించి యల్పంబు నైన
గరగతం బైనదానిని ఘనవివేకి
వెడగువడువున నెప్పుడు విడిచి చనడు.

67. గాడిద, కుక్క

ఓకానొక మనుష్యు డొకకుక్కను గాడిదను బెంచెను. కుక్క-
యజమానుని ముందు తోక యాడించి గంతులు వేయచుండుటయు
కాలునాకి యెగిరి యొడిలోని కెక్కుచుండుటయు జూచి యా
పనులవలననే యజమానుడు దానియందధిక ప్రేమ గలవాడయి
తాను దిను మంచి పదార్థముల నెల్ల దానికి బెట్టుచున్నాడని తఱచి
తానును దానివ బ్రవర్తించి తన యజమానుని యనుగ్రహమును
సంపాదించుకోవలెనని యా గాడిద విశ్చయము చేసికొనెను. అట్లు
విశ్చయము చేసుకొన్న తరువాత గొంతసేపటికి లోపలినుండి
యజమానుడు భోజనముచేసి వచ్చి వాకిల చల్లగాలికి బల్లమీద
గూరుచుండెను. అతనిని చూడగానే మహాసంతోషముతో గాడిద
యటచుచు తోక యాడించుచు పరుగెత్తుకొని వచ్చి ముందటి
కాల్పు రెండును వయికెత్తి యజమానుని తొమ్ముమీదబెట్టి
యాతనియొడిలో దుముకబోయెను. అతడు దాని భారమును సహింపలేక
వెనుక కొఱుగుచు భయపడి కేకలు వేయగా, లోపలినుండి మనుష్యులు
పరుగెత్తుకొని వచ్చి దుడ్డుకట్టలతో దిట్టముగా గొట్టి యా గాడిద
నావలికి సాగనంపిరి.

గీ. ప్రతిమనుష్యుడు నొక్కొక్క పనికి దాను
యోగ్యు డగుచుండు నెప్పు డీయర్విలోన,
వాడు తన కర్త మైనట్టిపనిని విడిచి
యన్యువిధమున నటియింప హావి పొందు.

68. బిందె, కుండ

స్నానమునకు వచ్చిన వారేటియొడ్డున బెట్టుకొన్న యిత్తడిబిందె
యొకటియు మట్టికుండ యొకటియు తరంగముల తాకున నీటిలో
బడి ప్రవాహవేగముచేత కొట్టుకొని పోవుచుండెను. అప్పుడు కుండ

తాను పగిలిపోదునేమోయన్న భీతి చేత దూరదూరముగా తొలగ నారంభించెను. దాని భయమును జూచి బిందె బంధుత్వము తెలుపుకొని “నీకు నేనేమియు హాని రాకుండ గాపాడెదను. నీవు నావద్దకు నిర్భయుగా రావచ్చును” అని కుండలో బలికెను. “నీవు నాయందనుగ్రహించి సాధ్యమయినంత దూరముగా నుండుము. నిన్ను జూచియే నేవిప్పుడు భయపడుచున్నాను. ఏటి వడిచేత నీవు వచ్చి నామీద బడినను నేను బోయి నీమీద బడినను నాకే యపాయము సంభవించును. కాబట్టి మన మిద్దఱమును చుట్టరికమును మావి యొండొరులకు దూరముగా నుండము” అని కుండ యుత్తరమిచ్చెను.

గీ. వయసుచే విద్యచేత సంపదలచేత
దనకు సరియైన వారితోడనె కడంగి
చెలిమి యెప్పుడు జేయగ వలెనుగాని
స్థితికి దగనివారలమైతి చేయదగదు.

.....

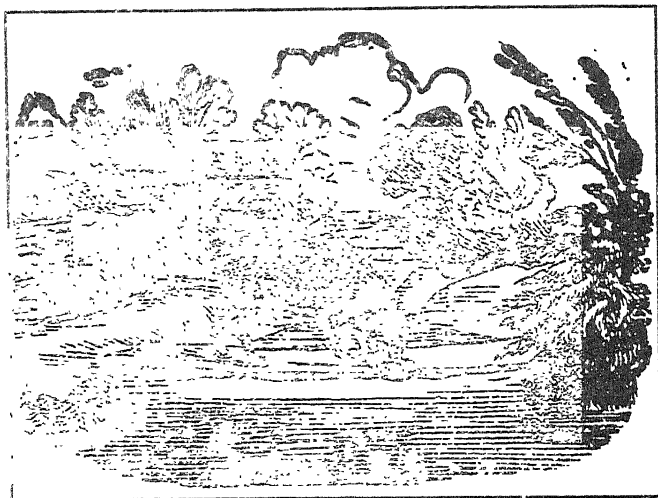
69. నక్క, కొంగ

ఒకనాడు నక్క కొంగను తనయింటికి విందుకు బిలిచి దాని హాస్యము చేయవలెనన్న యభిలాషతో విశాలమయిన పశ్చిములో న్నడుగున కొంచెము పాలుపోసి ముందుపెట్టి దానిలో గలిసి బువ్వముబంటికి గూరుచుండెను. నక్క నాలుకతో నాకి పాలు త్రాగి యానందించు చుండెను గాని కొంగ తనముక్కుకొన మాత్రము పాలలో మోచగలుగుటచేత పాలు పీల్చి యనుభవించలేక మిత్రుడు పాలు మ్రింగుచున్నంత సేపును తాను గుటకలు మ్రింగుచు మారక చూచుచుండవలసిన దయ్యెను. ఆ సత్కారమును మఱచిపోక మఱునాడు కొంగ తనమిత్రమైన నక్కను మరల తనయింటికి

వ్రతిభోజనము నకు బిలిచి యొక యిరుకుమూలి కూజాలో నడుగున కొంచెము మాంసము వేసి, ముందు పెట్టి గతదినమున చేసినట్టే మిశ్రునితో బువ్వము బంతికి గూరుచుండెను. మెడ నన్నమయి యిటుకుగా నుండుటచేత కొంగ తన మెడను కూజాలో దూర్చి యడుగున నున్న మాంసపు ముక్కల నందుకొని తిని యనుభవించు చుండగానక్క యాకలిచేత బాధపడుచున్నను మూతియందులో పట్టనందున తినలేక పయించుమాత్రము నాకినోరుర చూపులతోనే తృప్తినొంది యూరకుండవలసిన దయ్యెను. ఆ యాదరణకు మనస్సు మండుచున్నను నక్క పయికేమియు ననలేక చెలికానివద్ద సెలవు గైకొని వెడలునప్పుడు “మిత్రుడా ! నేను నీకు మాయింబ జేసిన సత్కారమునకు దగినట్టుగా నీవు నాకిప్పుడు ప్రతిసత్కారము చేయుటచే నా హృదయము పరమానందభరిత మయినది. మొట్టమొదట నీకు నేను జూపిన యుపచారగౌరమును నీవు చక్కగా నేర్చుకొని సరిగా నాయందు ప్రయోగించుటచేత నేనీ గౌరవమున కత్యంత పాత్రుడనయినానని సంతోషించుచున్నాను.” అని తన కృతజ్ఞతను దెలిపి కడుపు నకనక లాడుచుండగా నెండలో బడి యింటికి నడిచెను.

గీ. ఒరుల కెట్టి సత్కృతి చేయునో జనుండు
మరల నట్టిసత్కృతి గాంచు నొరులవలన
కావున జనుండు పరియాచకమున కైన
నొరులమనుసును నొప్పింప కుండవలయు.

70. కుక్క, నీడ

కుక్క నోట నొకమాంసపు ముద్ద గలుచుకొని యొక కొండకా
లవను బాటుచు, అద్దమువలె స్వచ్ఛముగా నున్న యా నీటిలో
దనసిడను జూచి మఱియొక కుక్క మాంసపు ముక్కను నోట
కలుచుకొని యున్నదని భ్రమపడి, దానిని కూడ తానవహరింపవలెనన్న
యాశతో నోరు తెలుచి పట్టుకొనబోయెను. ఆ ప్రయత్నమువలన
క్రోత్త మాంసఖండము నోకటి చిక్కక పోవుటయేకాక మునుపు తన
నోటిలో నున్న మాంసఖండముకూడ నూడి నీటిలో బడి మునిగి
ప్రవాహ వేగము చేత గొట్టుపోయి యదృశ్యమయ్యెను.

గీ. ఎండమావులనంటి సుఖేచ్ఛదగిలి
స్థిరసుఖము గోలుపోదురు క్షీతిని నరులు,
చొచ్చి నీడల బట్టుకో జూచువారు
ఫలు చెందంగ నేర్తురే భ్రమమె కాక.

71. పావురము, చీమ

దాహము తీర్చుకటకయి చలిచీమ యొకటి యేటి యెడ్డునకు బోయి నీరు త్రాగుచుండగా తరంగ మొకటి గలి దెబ్బచేత మీద బడినందున చీమ యేటిలో బడి కొట్టుకొని పోవ నారంభించెను. వృక్షశాఖమీద గూరుచుండి చూచుచున్న పావురము దాని దుస్థితిని జూచి జాలిపడి చెట్టు కొమ్మమొకటి నిలీచి నీటిలో బడ్డవైచెను. ఆ కొమ్మ పట్టుకొని బ్రతికి చీమ కొంతసేపటికి మరల దరి చేరెను. అటతరువాత గొన్నాళ్ళకు వేటగా డొక డడవికి వచ్చి కొమ్మమీద నేమలు పాటున గూరుచుండియున్న యాపావురమును గొట్టుటకయి తుపాకిని చేతబూని గుటి చూచుచుండెను. ఇంతలో వెనుకటి చలిచీమ పరుగెత్తుకొనివచ్చి వానిమడమమీద తేలుకుట్టినట్టు గట్టిగా కుట్టునప్పటికి వా డమ్మాయని యటచి క్రింథ చూడగా పావుర మాధ్యని విని యపాయమును తెలిసికొని యెగిరి పోయెను.

గీ. పరులకును మేలు చేసెడివాని కెప్పుడు
దైవమును మేలు చేయును దప్పకుండ
పరులవలనను నుపకృతి బడయువారు
ప్రత్యుపకృతి చూచగ బాటువడుదు రెండు.

.....

72. సింహము, గాడిద, నక్క

నంపాదించిన వేటను తమలో పంచుకొనుట కొడంబడిక చేసికొని బయలు దేటి సింహమును గాడిదయు నక్కయు నడవికి బోయి యొక లేడిని వేటాడి చంపెను. అప్పుడు సింహము గాడిదను జూచి చచ్చిపడియున్న యా జంతువును భాగములు చేసి యా లేడిని

మూడు సమభాగములుగా భాగించి యెదుటబెట్టెను. అకలికొనియున్న సింహము మనస్సున కాభాగములు సరిపడనందున మృగరాజు గ్రహపడి తక్షణమే గాడిదమీద బడి తిన్నగా భాగములు చేయలేక పోయినందునకయి దానిని గోళ్ళతో జీటి చంపివేసి, నక్కనుపిచి యీ వేటను రెండు భాగములు చేయవలసినదని నియమించెను. నక్క వివేకియైనందున తనవంతు గిట్టలను కొంచెము కొలుకుకొని మిగిలిన లేడినంతను సింహముయొక్క భాగముగా దూరముగా బెట్టెను. సింహము దానిబుద్ధికి తన యెడల జూపిన గౌరవమునకు సంతోషించి, తన ఘనతకు దగినట్లుగా నిట్లు భాగములు జేయవలసినరీతిని వీ వెవరివలన నేర్చుకొన్నావని నక్క నడినెను. “స్వామీ ! మఱియెవరివలనను గాదు. ఏలినవారి సన్నిధానమునం దిప్పుడు చచ్చినడి యున్న యీ గాడిదవలననే యీ నీతి నేర్చుకొన్నాను.” అని నక్క యుత్తరమిచ్చెను.

గీ. తెలివి గలవాడు వరులసాటులను జూచి
యెంతయును దాను మహి బుద్ధిమంతు డగును
జనులు జగమున బరులకష్టముల జూచి
కాదె సామన్యముగ వివేకంబు గనుట ?

•••••

73. కౌజు, కోడిపుంజులు

ఒకకవువాడు కౌజుపిట్ట నొకదానిని బట్టుకొని అక్కలలు యికలు కొన్ని తీసివేసి దానిని కొడిపుంజులున్న దొడ్డిలో బెట్టెను. అక్కడి పుంజులా కౌజుపిట్టను ముక్కులతో బొడిచి కాళ్ళతో అక్కి తిండి తిననియ్యక కొంతసేపు మిక్కిలి బాధపెట్టెను. క్రొత్తగా వచ్చిన యతిధివిషయములో జూపిన యీ యనాదరమున కాపిట్ట మొట్ట

మొదట మనస్సులో దుఃఖించెను గాని యటుతరువాత వుంజు లాండాటిలో కల హించి మాటిమాటికి జగడము లాడుకొనుచుండుట చూచితమలో తామే యింత మత్సరముతోను దేషముతోను పొట్లాడుచుండు వుంజు లన్యలవిషయమున నిర్ణయత చూపుట యొకవింత కాదని కొంత యూటలు నొందెను.

గీ. రక్ష నంబంధమున ననురాగ మూచి
పరమమిత్రతతో మన వలయు వారె
యొండొరులలోడ బోరాడుచుండు రేచి
వరుల కెటు వారు మైత్రి చూచంగ గలరు?

•••••

74. ఎలుగుబంటి, తేనెయీగలు

ఎలుగుగొడ్డాకటి యొకకంచె కెగ్రాకి యందు తేనె యీగలు పెట్టుకొన్న తేనె తెరలను క్రింద పడద్రోచి తేనె త్రాగ మొదలుపెట్టెను. అప్పుడు తమ సొత్తు నన్యాయముగా నవహరించి యనుభవించుచున్న మృగముమీద వగ తీర్చుకోవలెనని తేనెయీగ లాగ్రహముతో గుంపులు గుంపులుగా బుయలు దేరి భల్లకముమీద బడి శరీరమునిండ దట్టముగా నున్న బొచ్చులో దూరి కుట్టి నొప్పింపలేకపోయినను రోషములులేని ముక్కుమీదను కన్నులలోను దిట్టముగా గుట్టి తేలుకుట్టినట్ల పరిమిత బాధను గలుగజేసెను. ఎలుగుగొడ్డు దుస్పహమయిన యా బాధకును దురదకును తాళజాలక నేల మీద బడి పొరలుచు స్వయం కృతాపరాధమునకు పరితపించుచు దురద పోవుటకై వాడిగోళ్లతో గీటుకొని మొగమును మఱింత గాయపఱుచుకొని తా నన్యలసొత్తును దురాళ చేత నక్రమముగా తస్కరించిన దోషమునకు తగిన శిక్ష ననుభవించెను.

గీ. అల్ప జనుల చేత దన కేమి హావి వచ్చు
 నంచు నన్యుల కపకార మాచరింప
 ఘనున కల్పులవలననే కట్టకడకు
 సంగనక్తిచే వేదన సంఘటిల్లు

•••••

75. దుప్పి, గుట్టము

ఒక పచ్చికబయలియందు మేయును దుప్పియు గుట్టమును గడ్డికయి తగవులాడగా దుప్పి తనవిడుదలయిన వాడి కొమ్ములతో చొడిచి గుట్టము నచ్చటినుండి తఱిమివేసెను. గుట్టమా

యవమానమును నహింసలేక పగ సాధింపవలెనన్న బుద్ధితో మనుష్యునియెద్దకు బరుగెత్తుకొనిపోయి దుప్పిని చంపుమని వేడుకొని యొప్పించి, తన కార్యమునిమిత్తమయి యతనిని తననోట కళ్ళెము

పెట్టనిచ్చి వీపుమీద నెక్కించుకొని వాయువేగమున సరణ్యమునకు దోడుకొనివచ్చెను. అతడు గుఱ్ఱ మెక్కి వచ్చి దాని యష్టవ్రకారముగా దుప్పి వేటాడి చంపెను. అంతట గుఱ్ఱ మాతనిని మరల నింటికి దీసి కొనిపోయి విడిచి తన కతడు చేసిన యువకారమున కయి కృతజ్ఞతను దెలిపి నమస్కరించి సెంపు గైకొనబోగా నతడు దానిని విడువక “ ఓ మిత్రమా ! నీ నింత యువయువమున జంతువవని నే నీవఱకెన్నడు నెఱుగను. నీ యువయోగము నాకిప్పుడు పూర్ణముగా బోధవడినది. గాబట్టి యిక విన్నెప్పుడును విడిచిపెట్టక నాసేవయందే యుంచుకొనెదను.” అని చెప్పి నాటినుండియు గుఱ్ఱమును దనకు వాహనముగా జేసికొనెను.

గీ. ఎదకు బగదీర్చుకొనుబుద్ధి యింపె కాని
 తత్రయోగంబుచే ననర్థములు వచ్చు ;
 ఆ పనికి దోడు తెచ్చుకొన్నట్టవారె
 యెదురు తిరిగి బాధింతురు తుదను మనల.

కాకి, నక్క

గీ. కాక మెలనుండియో మాంసఖండ మొకటి
కలుచుకొని వచ్చి యొక్క వృక్షమున వ్రాలి
విందు కుడువంగ వలెనున్న వేడ్కతోడఁ
గొమ్మమీదను జక్కఁగాఁ గూరుచుండె.

గీ. కాకినోటను గలమాంసఖండ మరసి
దాని నెట్టిన హరియింప దలచి నక్క
చెట్టు మొదటికి మెల్లఁగా జేర వచ్చి
యింపు గులకంగఁ గాకికి నిట్టు లనియె.

గీ. “అన్న ! యెన్నాళ్ళకును గల్గె నిన్ను జూడ !
నేడుగా పండువు మదీయ నేత్రములకు !
నీదుసౌందర్యమహిమంబు నిపుణముగను
బ్రహ్మదేవుని కైనను వశమె పొగడ ?”

గీ. “అహహ ! నీల మేఘచ్ఛాయ నడఁచు మేను !
చక్రముల మించు నీదులోచనయుగంబు;
నిక్కి వింజామరల మిఱు టెక్కలౌర !
నవ్వెడు హంసముల నీదునడక తీరు”.

గీ. “ఏమి నాభాగ్యమియ్యెడ నింతతడవు !
కనులు తనియంగ నీరూపు కాంచ గలిగె !

చూచుకొలదిని నొక క్రొత్తసోయగంబుఁ
గూర్చుచును నెంతకును దృష్టికొలువ దహహ!”

గీ. “పుడమినై నొక్క సౌందర్యముననె కాదు
కాక రాజమ ! నీవు ప్రఖ్యాతి గనుట
నీదుకంఠస్వరము గూడ నిరుపమాన
మఖిలజంతువులందు నీయవనిమీద”.

గీ. “సఖడ ! భువిలోన నీలోడ సమము గాఁగ
నింపుగా గాన మొనరింప నెవరు గలరు ?
పెదవి కదలించి యొక్కింత వీను లలరఁ
బలికి తేనియుఁ దేనియ లొలుకుఁ జమ్ము.

గీ. “సఖడ ! నీ గానరస మింత చవి గొనంగ
వేచి యున్న యీ చెవులకు విందుగాఁగ
గానసుధ యింత వర్షించితేని, నన్నుఁ
బోలుధన్యుఁ డింకొకఁ డుండఁ బోవ డెందు”

గీ. అని ముఖస్తుతు లొనరింప నాత్మ నలరి
కాయ ముప్పొంగ నా వెట్టికాకి యపుడు
తనదుసంగీతమును గూడ ఘనత మీఱుఁ
బాడి శాశ్వతకీర్తిని బడయుఁ దలచి.

గీ. నక్క జిత్తులు కనక గానంబు చేయఁ
గోరి యుత్సాహ మడరంగ నోరు తెఱచి

కావు కా వనికూసె; నాక్షణమునందె
యూడి పడె నీటిమాంసంబు నుర్విమీద.

గీ. పుడమి మాంసంబు పడుటయే తడవు గాఁగ
నక్కపోతును మాంసపుముక్క గొనుచుఁ
జూడ్కి నిగిడించి వెఱఁ గంది చూచుచున్న
కాకిమిత్రుని చెట్టుపై గాంచి పలికె.

గీ. “వెడఁగుకాకమ ! నేనింతతడవు నిన్నుఁ
నూరక స్తుతింతునే లాభ మొదవ కుండ ?
నాదువని తీఱఁ బోయెద; నీదుపాట
యుంచుకొమ్ము నీయొద్దనే” యందుఁ జనియె.

గీ. వసుధలోపల నరులను బాడు చేయ
స్తోత్రపాతుల మించుశత్రువులు లేరు
లాభ మొంద ముఖస్తుతు ల్పలునువారి
వలలఁదగులక కనుగల్గి మెలగ వలయు.

* * *